פּרײַז 25 גראָשען XIV-ער יאָהרגאַנג „Nałeżytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" (687) 42 היינט 10 זייטען

Radom, dnia 19 Października 1937 r.
ראַדאָם, פרייטאַג י. חשון תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

# ראַדאָמער-קעלצער לעבן

פאַראַזע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליאַס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

דינסטאָג י"ד מרחשון (19 פּאַזדזיערניק)
איז ערשטען, שמערצליכען יאָהר-טאָג פון דער פּטירה פון אונזער הײַסגעליבטער און אומפאַרגעסליכער
פרוי און מוטער
## יוכבד ראָזענבערג נ. ע.
וועט אויף איהר קבר — פאַרקומען — אַנ'אַזכּרה און מצבה-ענטהילונג 11 אינדערפריה
וועגען וואָס עס זענען מודיע
די טרויערענדע
מאַן און זיהן.

בצער גדול מודיעים אנחנו בזה
בעד פטירת חברנו הישיש המופלג בתורה ובחכמה, צנא מלא כפרא
שלא פסק פומיה מגירסא כל ימי חייו
## הרב ר' מרדכי צבי הלוי ויסמאַן ז"ל
שנוע בשיבה טובה בשנת צ"ז לחייו בעיר מולדתי סובלקי.
חבל על דמתאבדין ולא משתכחין!
הועד המזרחי ברדום

הכסף יענה את הכל
איצט
איז די בעסטע געלעגענהייט
צו פערבעסערען דיין עגזיסטענץ
שוין דעם 21 ד. ח.
הויבט זיך אָן די ציהונג פון דער 1-טער קלאַס
קויף תיכף דיין גליקליכען לאָס
אין דער בעוואוסטער קאָלעקטור
וואו עס זענען לעצטענס געפאַלען פיעל געווינסען
L. H. Rosenblum
Radom, ul. Zeromskiego 23 w podw. 1-sze piętro

Kto gilzy „WAWEL" chociaż raz spróbuje
Innych nie kupi, w innych już nie pali
A kiedy swoich znajomych częstuje
Każdy wyborne papierosy chwali

עס איז דאַ צו פערדינגען
2 צימערן
מיט אַלע בעקוועמליכקייטען
פראַנטאַוועַ אַריינגאַנג
טראַוגוטטאַ 50 וו. 6

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje
Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שנעלער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
בילינע פּרייזען! פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיס טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאָפּעלושען

KINO APOLLO

DZIŚ PREMIERA
Do niedzieli dn, 17 b, m, włącznie
Wielki program podwójny
I. wesoła, dowcipna, przemiła komedia amerykańska reżyserji znakomitego Van Dyke'a
Panowie z towarzystwa
w roli gł. JEAN HARLOW ROBERT TAYLOR
II. Potężny, o niespotykanej technice i wystawie dram.
Zaginiony Horyzont
gigantyczne widowisko filmowe w r. g. Ronald Colman

היינט פרייטאג מאָרגען שבת 3 נ. מ.
זונטאג פון 12 און 1[45]
HALKA
arcydzieło Moniuszki
אין דער הויפט־ראָל
לאַדיס קעפּורא
od poniedziałku 18 b. m.
wielki dramat obyczajowo - społeczny
Skłamałam
w rol. gł. Jadwiga Smosarska Eugeniusz Bodo i inn.

KINO APOLLO

# ווער פערשפּרייט פאַלשקייט און ווער מאַכט „שטימונג“.

דער אונערוואַרטעטער ארויסטריט פון ה׳ י. זילבערבערג אין נומ. 41 „ראַדאָמער־קעלצער לעבען“ אין ענין ביליגען טאַריף פון עלעקטרישען שטראָם פאַר׳ן יודישען שפּיטאל, צווינגט מיך צו געבען פאָלגענדע ערקלערונג, אינטערעסירענדיג דערביי אַז, אין אַ ווייטערדיגע פּאָלעמיק וועל איך מיך נישט ארייננלאזען:

1) דעם פאָרשלאָג פון ה׳ זילבערבערג איהם ארויסצוגעבען פאַר דער עלעקטראָוניע די בעשטעטיגונג, אַז די ווירטשאַפט פון שפּיטאל האָט נישט קיין שייכות מיט דער גמינע, האָב איך גענומען אלס איבריג און נישט ערנסט, ווייל די עלעקטראָוניע האָט אויף מיין אנפראגע נישט בעשטעטיגט, אַז די הנהלה זאל זיין אָבהענגיג פון. אזא דאָקומענט און אויך דערפאַר, ווייל אזא דאָקומענט וואָלט מיט׳ן אמת נישט געשטימט.

2) דעם 30/9 ה. י. איז געווען צאַלבאַר דער שפּריטען־רעכנונג פאַר עלעקטריע און אין דעם זעלבען טאָג נאָך א לענגערען געשפּרעך מיט מיר, האָט דער דירעקטאָר פון דער עלעקטראָוניע דעם הנהלה ענין גינסטיג ערלעדיגט. די נעגאַטיווע שטעלונג אנהויב פון אונזער געשפּרעך, האָט דער דירעקטאָר בעגרינדעט דערמיט, אַז מאַנכע יחידים, יודען, האָבען איהם זאָגאַר געבעטען ער זאָל קיין הנחה נישט געבען. די פּערזאָהן, ווי אויך די אינטערווענץ פון ה׳ זילבערבערג, אויף וועלכע איך האָב מיך פערופען האָט זיך דער דירעקטאָר החלית נישט געקענט דערמאָנען.

3) דעם כלומר׳שטען בעדינג פון דער הנחה — דעם בריעף, וועלכען דער ה׳ זילבערבערג האָט אָהן מיין ידיעה געקריגען פון ד״ר קליינבערגער, האָט דער ה׳ זילבערבערג אָנגעגעבען אין דער עלעקטראָוניע דעם 2/x ד״ה דריי טעג נאָך דער פּאָזיטיווער ערלעדיגונג. דעם דערמאָנטען בריעף אנוליר איך און ציה איהם צוריק אלס נישט ריכטיגען און איבריגען דאָקומענט.

4) דעם 5 אָדער דעם 6/x האָט דער ה׳ זילבערבערג סעלבסטאַניש געפרעגט דער עלעקטראָוניע, צי די הנחה איז געגעבען געוואָרען „איהם“ און אויף דער לעכערליכער פראַגע האָט ער בעקומען א חוזק׳דיגען ענטפער.

5) ווי ס׳הייזט זיך ארויס האָט די שטאָדט־פערוואַלטונג אלס פּיעל־יוצא פון א בקשה מצד דער יודישער גמינע געשיקט דער עלעקטראָוניע דעם 7 ווזשעשיען אנ׳טבמטעהלונג׳ס בריעף, וועלכער האָב געזעהן, ווי עס שיינט, די ריכטיגע ווירקונג. פון דעם בריעף בין איך געוואָהר געוואָרען דעם 8 פּאָזדזיערניק און געבען פאַר מיין חוב דעם ה׳ פּרעזידענט און ה׳ וויצע־פּרעזידענט פאַר׳ן זעלבען צו דאַנקען.

די קאָסטען פון עלעקטרישע בעלויכטונג שטעלט מיט זיך פאָר א גרויס טייל פון א פּראָצענט אין שפּיטאל בודזשעט און א גרויס טייל פון א פּראָבלעם פון דעם, וואָס דער אויפבוי פון שפּיטאל האָט געקראָסטען. ס׳איז אלזאָ אונפערשטענדליך פאַרוואָס זוכט דער ה׳ זילבערבערג אין אזא בלאָסען ענין ביליגען פּרסום און אין אַ דעמאַגאָגישען נוסח ווי אויף פּאַרטייאישע־פּערזאָנליכען שטעלט ער זיך אויף א פּאָסיטיוו אינטערעסיר ציינגען, וועלכע קען איהם אריינפיהרען אויפ׳ן נעריכט׳ס זאַהל, דערפאַר, וואָס ער האָט פאַר אנדערע, אנשטאָט זיך אליין, פערשפּרייטונג פון פאַלשקייט. בעסער וואָלט זיך דער ה׳ זילבערבערג פערדינט, ווען ער וואָלט ביי זיין אייגענעם פּרידער אינטערוועניערט, אַז ער זאָל אויסהערען ארויסצודריקען פון דער גמינע דעם לעצטען מאַרך, אויפ׳ן סמך פון א פיקציע־קאָנטראַקט, וועלכען ער האָט אלס „געמיינליגקייט“ בעקומען פון די געוועזענע אונבערעכנטע גמינע מנהיגים.

זאָל די ערקלערונג בעווייזען ווער ס׳מאַכט „שטימונג“.

מ. דען.

די איינציגע קאָלעקטור
ביי
איטשע מאיר סעמיאַטיטש
ראַדאָם רווינסקא 25
וועלכע האָט דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען דאָס ג. פּובליקום, אַז אויף — דער פּוילישער פּאַנסטוואָווער 31 - טער לאָטעריע —
ביי דער 4 טער קל. זענען ארויס 2 געווינסטען צו 5000
און 50.000 זל. אויף נומער 56091
ביי דער 1 - טער קל. 33 - טע לאָטעריע איז ביי מיר ארויס
50.000 אויף נ. 67790
ביי דער מאַרקאָווע לאָטעריע האָט מיין קאָלעקטור געטראָפען
דאָס הויפּט־געווינס 800,000 מאַרק
ביי דער 16 - טער לאָט. האָב איך געטראָפען
100,000 ביי דער 5־ער קל. אויף נ. 32805
ביי דער 39 - טע לאָטעריע איז ארויס:
אויף נ. 47034 — 5000 זל.
אויף נ. 78533 — 2500 זל.
אויף נ. 136069 — 2500 זל.
די אויך פערשידענע בעדייטענדע געווינסטען
איילט שנעל. די ציהונג איז נאָך קורצע טעג

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער חבר אברהם האַבערבערג
צוליעב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זיין
מוטער נ. ע.
זאָל ער זיין געטרייסט און געשטאַרקט איבערצוטראָגען דעם צער.
באַנגאַרט, לעדערמאַן, מינצבערג,
מאַנדעלמאַן, פעלדפּעבער, שטערן.

מביע אני בזה את צערי העמוק על מות ידיד נפשי ורבי החביב, הרב הגדול בתורה ונאה במעשיו, איש התהלה שהיה פאר עירנו
ר׳ מרדכי צבי וויסמן
שמת ונקבר בעיר סובלק ביום אסרו חג של סוכות דהאי שתא. תנצב״ה.
יחונן ה׳ נפרו וישלם נחומים לאבליו המתאבלים עליו פה בעירנו ובתוכם מכבדיו בחייו ומוקירו במותו
פרץ פּושצקי.

שעהן און עלעגאַנט אנטוהן קען מען זיך
ביים בעוואוסטען מענער־שניידער
חיים קאַרמאַן, ושעראָמסקי 9
וואו עס ווערען אנגענומען בעשטעלונגען, ווי אויך אנפערטרויטע סחורות. אלעס ווערט אויסגעפערטיגט פּינקטליך און לויט דער לעצטער מאָדע פון א פּראַנצויזישע פּאַכמענערישע האַנד
פּרייזען מעסיגע
בעדינגונגען צוגענגליכע

# א זיסער אַעראָפּלאַן

אַן׳אָריגינעלע אַטראַקציע איז געווען דער אַעראָפּלאַן, וואָס האָט זיך בעוויזען איבער׳ן ראַדאָמער הימעל דעם פאַריגען זונטאג, צווישען 12—1 נ. מ.

דער אַעראָפּלאַן האָט אין משך פון א האַלבע צייט ארומגעשווועבט איבער ראַדאָם און דער אומגעגענד, אראָבוואַרפענדיג בערך 200 באַלאָנטשיקעס מיט ליאַלקעס מיט אנ׳אויפשריפט, אַז ווער עס וועט זיי האָבען זאָל זיך ווענדען צום ה׳ שטשעפּאַנסקי, ושעראָמסקי 39, וועט ער בעקומען די גוטע שאָקאָלאַד פון דער בעוואוסטער פירמע „וועדעל“.

אין ראַדאָם אליין איז אראָבגעפאַלען 50 אַזעלכע באַלאָנען און אלע האָבען זיך געווענדעט צום ה׳ שטשעפּאַנסקי ושעראָמסקי 39, וועלכער רעפּרעזענטירט אין ראַדאָם די פּאָפּולערע פירמע „וועדעל“ און זיי האָבען בעקומען יעדער פאַר 1.50 זל. שאָקאָלאַד, אומזיסט.

**SPROSTOWANIE**

Niniejszym prostujemy, iż adres pracowni p. **Ciechanowskiej** brzmieć winien: **Radom Żeromskiego 23** a nie Żeromskiego 24, jak to mylnie podano w poprzednim numerze naszego pisma

# זיצונג פון שפּיטאל־ראַט.

אויף א זיצונג פון שפּיטאל־ראַט זענען בעטראַכט געוואָרען די פינאַנציעלע לאַגע פון שפּיטאל און דער קאָנקורס פון א שפּיטאל־דירעקטאָר. אין דער ערשטער פראַגע איז בעשלאָסען געוואָרען צו רופען אין שפּיטאל אריין א פערזאַמלונג פון בעלי בתים וועגען בעקומען אנ׳הלוואה פאַר׳ן שפּיטאל, ביז די גמינע וועט איינקאַסירען די נעלרעך פון בודזשעט. די פראַגע פון קאָנקורס איז אָבגעלייגט געוואָרען דער גמינע צו ערלעדיגען.

אויף דער זעלבער זיצונג איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז די פּראַקטיקאַנטען פון קראַנקע פערגרעסערט זיך אין שפּיטאל.

# א"י = יודען האבען זיך צושריבען...

ספעציעל פאר'ן „ראדאמער קעלצער לעבען" פון י. פייגעל.

ווען מען שטייט אין די תל-אביבער פאסט-אפטיילונגען במשך פון די טעג זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג, באקומט מען דעם איינדרוק. אז אלע יודן אין א"י האבען נארנישט צו טוהן נאר זיי זיצן גאנצע טעג און שרייבן בריוו...

ווילט איר זיך אין די דאזיגע טעג צושלאגען קויפען א פאסט-מארקע אדער ערלעדיגען עפעס אנדערש אויף דער פאסט, דארפט איהר זיך אביסעלע מטריח זיין און צוווארטען, זיך שטעלען גאנץ געשמאק און האבען געדולד... טיילמאל וועט איר דעם סוף פון דער ריי טרעפן אוש אויף דער אלענבי-גאס, און אין די לעצטע מינוטען שאר'ן שליסן די פאסט, אפילו אביסעלע ווייטער.

פארשטייט זיך, אז איך האב זיך געטריבן אינטערעסירען, צי די דאזיגע „עפידעמיע" פון שרייבען דויערט שוין לאנג:

— און אלע ווי איין קול האבען מיר געענטפערט, אז דאס איז בלויז פון זינט עס האט אנגעהויבען קורסירען דער „לאט"-אעראפלאן.

— איהר פארשטייט — האט מיר איינגעטענה'ט א עלטערער יוד. ווען איך געדענק נאך פון ווארשע — אין „יונגע צייטען", ווען בריוו פלעגן זיך שלעפן אין וועג גאנצע צען טעג און צוויי וואכן און טיילמאהל אפילו מער, האט מען ווייניג געשריבען, מען האט זיך באגנוגט מיט א קארעספאנדענץ איין מאל אין חודש. אבער היינט... ביי אזעלכע נסים... אז א בריוו, וואס איך שרייב היינט, לייענט מען מארגען דארט ביי מיר אין ווארשא — כא ווי קען מען זיך איינהאלטען און ניט שרייבען? שרייבט מען טאקי און מען שרייבט די לעצטע נייס, וועגען דער לעצטער מאדע און וועגען וואס נאר איר ווילט...

פון זיכערע קוועלען האב איך זיך אויך דערוואוסט, אז גרויסע האנדעלס-טראנזאקציעס, ספעציעל צווישען א"י און פוילען, ווערען לעצטענס געשלאסען בלויז א דאנק דער באקוועמער קאמוניקאציע.

מען מוז אויך צוגעבען, אז דער טאריף איז ניט באדייטענד און איז צוגענגלעך פאר יעדען איינעם. שיקען טאקע די פאסט מיט „לאט" ניט נאר פוילישע בירגער, נאר אויך יודן פון רומעניע, טשעכאסלאוואקיע, ליטע, לעטלאנד, עסטרייך, ווייל דאס איז די באקוועמסטע און בעסטע קאמוניקאציע.

עס איז איז ממש א רחמנות צו קוקן ווי די בידנע אראבער אין לוד שלעפן זיך נעבעך מיט די פולע זעק בריוו צום אעראפלאן בו"ט יעדען מאנטאג, מיטוואך און פרייטאג אין דער פרי, שמייכלען צו די פוילישע פליער און באגריסען זיי אויף ריין „פויליש":

— דזיען דאברי...

עס קורסירען אבער לעצטענס קלאנגען אין א"י, אז די דירעקציע פון „לאט" אין ווארשע האט בדעה אויף די ווינטער-חדשים איינצופירען געוויסע ענדערונגען אין דעם פאר-פלאן און רעדוצירען די צאהל רייזעס א וואך אויף צוויי. די איינוואוינער פון א"י רעדען וועגען דער דאזיגער רעדוקציע מיט א פארשטענדלעכער אומצופרידענהייט און לויט ווי איך האב געהערט מיט א סך אידען, דריקען אלע אויס די מיינונג און וואונטש, אז די דירעקציע פון „לאט" זאל ניט מאכען דעם דאזיגען עקספערימענט און איבערלאזען אויך אויף ווייטער די זעלבע צאהל אעראפלאנען.

די „דירעקציע פון „לאט" האט פון איצט זייער א סך אויפגעטוהן אויפ'ן פליה געביט צווישען פוילען און א"י און עס איז צו האפען, אז זי וועט אנטקעגענקומען די דאזיגע ביטע.

די א"י איינוואוינער זענען זייער צופרידען פון דער דאזיגע קאמוניקאציע. און פוילישע אידען, וועלכע האבען אויך דארט ניט פארלוירען דעם פאטריאטיזם צו פוילען, זענען שטאלץ, וואס דוקא א פוילישע געזעלשאפט איז געווען די, וועלכע האט געמאכט אזא געוואלדיגע „רעוואלוציע" אין דעם ארטיגען פליה און פאסט-וועזען...

און ווען מען זעהט אין די נאכמיטאג שעהן פליהען איבער די הימלען פון תל-אביב דעם גרייסען ריזיגען פויגעל מיט די קענטבארע אותיות „ס. פ.", שטייען אידישע קינדער-חלוצים אין די נאסען מיט פארחלומ'טע בליקען, קוקען נאך דעם גרויסען פויגעל און שעפטשען שטיל:

— א פרישע בריוועלע פון דער מאמען.

און טאקע א פרישער בריוועלע: ווייל ערשט נעכטען האבען עס טאטע-מאמע אנגעשריבען. און אפשר א טרער פערגאסען; און איידער די טרער איז פארטריקענט געווארען, לייענט שוין דאס קינד דעם בריוו און עס דאכט זיך איהם אז עס שטייען די עלטערען און רעדען אים אריין אין אויער אריין...

יע, געוואלדיג איז די טעכניק, זי ווירקט אפילו סענטימענטאל...

---

# רוסישער עמיגראנט — א סוחר פון סם-המות.

פאר'ן ראדאמער קרייז-געריכט וועט קירצליך בעטראכט ווערען א סענסאציאנעלער פראצעס. עס וועט גע'משפט ווערען א באנדע גיפט-הענדלער, אין דער שפיץ פון וועלכער ס'איז געשטאנען א געוויסער אלעקסאנדער פאלעשאיעוו. פאלעשאיעוו איז א רוסישער עמיגראנט, א געוועזענער מיליטער-מאן פון דער צארישער ארמעע. זיין פערברעכערישע טעטיגקייט האט ער אנגעהויבען נאך אין יאהר 1921, וואס איז בעשטאנען אין דעם. וואס ער פלעגט צושטעלען סם עזעלכע מענשען, וועלכע האבען צוליב פערמעגענס-צוועקען, אדער הייראטס-שוועריגקייטען געוואלט אבזוימען פון וועג די פאר זיי אומבעקוועמע פערזאנען.

פאלעשאיעוו האט זיי פערקויפט אזא סם מיט דער הילף פון וועלכען מ'האט משלח געווען די קרבנות אויף יענער וועלט. מ'האט דעם גיפט אריינגעטוהן אין בראנפען, אדער אין מאכלים אין קליינע דאזעס, כדי ס'זאל נישט זיין פערדעכטיג און מ'זאל נישט קענען אזוי לייכט דערגעהן די שפורען פון דער פערברעכערישער האנד.

פאלעשאיעוו מיט זיינע שותפים האבען אויף זייער געוויסען א שפאר ביסעל מענשליכע קרבנות.

מחמת דער פערפליכטענדער געהיימניספולקייט פון דער אויספארשונג און פון בעשולדיגונג'ס עקט, קען מען נאך נישט היינט אויסגעבען קיין גענויע פרטים פון דער אונערהערטער פערברעכערישער אפערע.

דער פראצעס פון פאלעשאיעוון שטייט ווייט איבער דעם זיינער צייט קליבענדיגען פראצעס פון פאהעל גושעשאלסקי. אויב דארט האט זיך געהאנדעלט וועגען א פערשלאסענעם פערברעכען אין א ענגען פאמיליען קרייז, געהט דאס וועגען האנדלען „אויף קאלט" מיט סם פאר פערברעכערישע צוועקען. דאס האט נאך ביז היינט די געריכטס-כראניק נישט פערנאטירט.

---

# כ'בין מוחל דעם כבוד!...

## אדער: א דיסקוסיע וועגן „יודישען געטא"

### פון י. אבערזשאנעק.

די היינטיגע וואך, האב איך געהאט א גאסט, מיין שכן ר' שמעלקי. געקומען איז ער צו מיר באגינען, ווען מיין בני הבית איז נאך געשמאק געשלאפען. ער איז אריין אין מיין שלאף-צימער, און נאך איידער וואס ווען, איז ער שוין געזעסען אויפ'ן בעט.

— ר' יאנקעל, איהר שלאפט?

— עי, איך דרימעל.

— וואס הייסט איהר דרימעלט? אין אזא צייט דרימעלט איהר נאך?

— וואס איז דען געשעהן, ר' שמעלקי, עפעס נייעס?

— נאך וואס פאר אנייעס?

— וואס אזוינס?

— די מעשה מיט די בענק.

— בענק? וואס ארט מיך בענק? נישט איך האב ליגען געלד אין די בענק, נישט איך האב געגעבען וועקסלען אויף אינקאסא, נישט איך גיב אריין אין די בענק פארטפעלען אויף דיסקאנטע, נישט איך האב ליגען „וקלאדען". נישט איך שיק איבער „פשעקאזען" — וואס פארא געשעפטען האב איך מיט בענק? אויב ס'איז עפעס געשעהן מיט בענק, זאלען זיך די ראדאמער גרויסע סוחרים זארגען!...

— ר' יאנקעל, וואס באלעבעטשעט איהר? האט זיך מיין שכן, ר' שמעלקי אויפגערעגט — איך רעד וועגען בענק, נישט וועגען — בענק!

— איך פארשטיי אייך נישט. נישט וועגען בענק נאר וועגען בענק? — רעדט דייטליכער, וואס פאר א בענק מיינט איהר?

דא האט מיין שכן ר' שמעלקי, ארויס געצויגען א בלאט-צייטונג פון דער-בוזעם-קעשענע: אט, נאט, לייענט, ר' יאנקעל:

די רעקטארען פון די הויך-שולען האבען באשלאסען איינצופיהרען באזונדערע בענק פאר יודישע סטודענטען. די יודישע בענק וועלען באצייכענט ווערען מיט א ליטערע „יו" און די בענק פאר פאלאקען מיט א ליטערע „בע".

— נו בין איך טאקע געקומען צו אייך, הערען אייער מיינונג וועגען דעם „יודישען געטא". ווי פארקוקט איהר זיך אויף דעם ר' יאנקעל?

— דאס איז א שרעקליכע זאך, דאס איז א נייער פאטש אין פנים דעם גאנצען יודישען פאלק, ר' שמעלקי.

— אזוי זאגט איהר? זאגט איהר דאך פונקט אזוי ווי מיין יודענע זאגט, און ווי מיינע טעכטער זאגען.

— וואס זאגט אייער יודענע און וואס זאגען אייערע טעכטער?

— טא הערט'זשע ר' יאנקעל, וואס פאר א דיסקוסיע איך האב היינט געהאט, איך בין קוים ארויס א לעבעדיגער. מיין יודענע האט מיך געשיקט צום טייוועל. נו, בין איך אוועק גלייך אוועק צו אייך: הערט, ר' יאנקעל, ווי אזוי די דיסקוסיע איז צוגעגאנגען:

לייענענדיג אין דער צייטונג די ידיעה מיט דעם „יודישען געטא" מיט „ב" און „וו"-בענק האב איך צוזאמענגערופען מיין בני הבית, מיין ווייב און די טעכטער און פארגעלייענט אויפ'ן קול, האט זיך געמאכט א געוואלד, מיין יודענע האט געשריגען:

— סקאנדאל!...

די טעכטער האבן געשריגען:

— „האנבא" ! . . .

האב איך גענומען א ווארט, איך האב צו אזוי געטוהן זאגען:

— וואס סקאנדאלעוועט און וואס האנבעוועט איהר אזוי? וואס איז דא דאס אומגליק, וואס?

— אידיאטא! — האט מיין יודענע מיך איבערגעריסען — דו פארשטייסט נישט. אז דאס איז נאר א פאטשאנטעק, פון די אוניווערזיטעטען וועט עס געהן ווייטער. אומעטום וועט זיין „באזונדערע בענק".

— וואו א שטיינטו?

— טעאטער-לאקאלען, „יעסטעם פעוונא" — האט זי געזאגט — אז ס'וועלען נאך זיין יודישע לאקאלען און נישט יודישע לאקאלען, און ווי וועל איך, „אינטעליגענטנא קאביטא" זיך געפונען „וו' זשידאווסקים לאקאלו"!...

— אהא „טו טשען באלי"!... ב-סט טאקע גערעכט, יענטע דוואשע, ווי וועסטו „אינטעליגענטנא קאביטא" זיך קענען געפינען אין א זשידאווסקא לאקאל? ווי פאסט עס פאר דיין „ריין אירישער" קוגעל נאז, זיך צו ווייזען אין א זשידאווסקע לאקאל. ווי פאסט עס פאר דיר, יענטע דוואשע, צו רעדען זשארגאן אין דער צייט, ווען פויליש איז דיין מוטער-שפראך, דיין מאמע האט נישט בעקענט, און דו ברעכסט דיר די ציין ביים פוילישען יענזיק, אז ס'איז א רחמנות אויפ'ן דענטיסט.. ווי פאסט עס פאר דיר, יענטע-דוואשע, צו געהן „דא זשידאווסקיעגא טעאטרו" הערען שפילען ווי פאסט עס פאר דיר, יענטע-דוואשע, אריינצוקוקען אין א „זשארגאנאווע" בוכעל, ווער זענען דארט די זשארגאנאווע שרייבערס. „עפעס" א פרץ, א מענדעלע, א שלום עליכם. ש"ם אש.. אויך מיר, שרייבערס „קאמיצניע" פאוויעדזשאוושי". צוזע „אינטעליגענטנע אסאבע" ווי דו

# גרויסמוטיגער וואהלטהאט פון א יודישען פאבריק־אייגענטימער אין ארגענטינע

## פאר א פערצווייפעלטע יודישע פאמיליע אין ראדאם.

צו אונז אין רעדאקציע האט זיך געווענדעט די ראדאמער פרוי בערטא אלטמאן (פון דער היים פינקעלשטיין) פון שענגע גאס 31, דאס מיר זאלען איבערגעבען אין דער פרעסע, וואס א פרעמדער מענש האט געטאן בעחייזען פאר זיין אמאליגע ארבייטערין.

די געשיכטע, וואס פרוי אלטמאן דערצעהלט, איז חעכסט - אינטערעסאנט און קלינגט, אין דער היינטיגער צייט שיער נישט ווי א לעגענדע.

די פרוי דערצעהלט:

„אין יאהר 1926, בין איך אלס מיידל געפאהרען צו מיין משפחה קיין ארגענטינע. אבזייענדיג דארט ביי מיינע משפחה מענשען א פאר וואכען, האב איך איינגעזעהן, אז זיי זעהען מיך נישט גערן. אנשטאט מיך צו בעזארגען מיט א זעלכער ס'איז בעשטעסיגונג, האבען זיי מיר אנגעוויזען אן'אנדערען וועג, אויף וועלכען איך וועל מיר גאנץ גוט פערדינען: עס וועט מיר גארנישט שאדענען — האבען זיי מיר ערקלערט — דא אין ארגענטינע שעמט מען זיך נישט פאר אזעלכעס.

איהר קענט אייך, אלזא, פארשטעלען. וואס פאר אן'ערשיטערענדען איינדרוק עס האט אויף מיר געמאכט אזעלכע חברסער. איך בין אחעק פון מיין משפחה. איך האב זיך ארומגעדרעהט א פערצווייפעלטע און אין מיין קאפ האבען זיך אנגעהויבען וועבען פערשידענע געדאנקען, אפילו וועגן זעלבסטמארד צו בעגעהן, אבי נישט געהן אויף דעם וועג, וועלכען מיין משפחה האט מיר אנגעבאטען.

ארומגעהענדיג אזוי דערשלאגען, בין איך דורך א צופאל אריינגעקומען אין דער יודישער פאבריק פון דער זעהר געעהרטער פאמיליע ענריקע און זאשיעסק סילבערס, פאר וועמען איך האב דערצעהלט מיין גאנצע פערלעגענהייט און זיי האבען מיך אויפגענומען און איך בין ביי זיי פערבליבען ארבייטען צוויי יאהר.

שפעטער אויס'ן פערלאנג פון מיינע עלטערען בין איך צוריקגעקומען קיין פוילען מיטן צוועק צו הייראטען. איצט ווען דער קריזיס האט זיך מיט מיר נישט גערעכענט און ערייגעדרונגען אין מיין הויז נאך מעהר ווי איבעראל, האב איך זיך אין דעם שווערען מאמענט דערמאנט אין מיינע געוועזענע ארבייט'ס-געבער און בעשלאסען צו שרייבען צו מיינע בעקאנטע אין ארגענטינע. איך האב זיך פערטרויט פאר זיי און געשילדערט מיין ביטערע לאגע, אז מיר זענען געבליבען אהן מיטלען צום לעבען און ווען עס וואלט מעגליך געווען עווענטועל מיין מאן אריבערצונעמען, כדי שפעטער ווען ער וועט זיך ארויפארבייטען, אויך מיך און אונזער קינד צו זיך אהינצונעמען — וואלט פאר מיר קיין גרעסער גליק שוין נישט געווען.

און איצט שטעלט אייך פאר, אז נישט בלויז פאר מיין מאן, נאר מיר האבען אין א גאנץ קורצע צייט בעקומען ארויסגעפאדערונגען מיט שיפס-קארטען פאר אונז ביידע, ד"ה פאר מיר און פאר מיין מאן און פאר אונזער קינד און אויסער דעם 50 דאלאר געלד, אויף אויסצוארבייטען די פעסער און אנדערע וועג-אויסגאבען".

ביים דערצעהלען צעוויינט זיך אויס די פרוי אלטמאן, נאר איהרע טרערען זענען פאר פרייד און זי לאזט אויס מיט די ווערטער: זאלען כאטש מענשען וויסען, אז אויף דער וועלט געפינען זיך נאך טייערע און ליבע מענשען, וואס קענען מיטפיהלען דעם צווייטענס עלענד און אפווישען די ביטערע טרערען פון פערצווייפעלטע אויגען. אזעלכע מענשען זאלען ווערען געבענטשט און דיענען אלס העכליכער ביישפיעל פאר פיעל, פיעל אנדערע".

עס איז ווירקליך כדאי דעם דאזיגען זעהר אינטערעסאנטען און אגב בעלערענדען פאקט צו בעשרייבען. ס'איז מאכת א גרויסער זשעסט פון יענע רייכע יודישע מענשען אין ארגענטינא, וואס זיי האבען זייער אמאליגע ארבייטערין ארויסגעהאלפען מיט איהר פאמיליע פון א גרויסע נויט, ערמעגליכענדיג זיי איינצוארדנען אין א נייע חיים, וואו איהר מאן אן'ארבייט'ס-מענש (איהר מאן ווערלוועל איז פון פאך א שוסטער) וועט געפינען ארבייט און בעשעפטיגונג און קענען ערנעהרען זיין פרוי און קינד.

## ס'איז שוין געווען איינמאהל א חתונה.

### מעסערס, טעפ און פערלאשענע ליכט — נאך דער חופה האט דער חתן געקריגט „דרשה-געשאנק" דריי יאהר.

היגטער ראדאם איז פארגעקומען א חתונה. יוזעף שלאגזאק פון דארף זשידאח האט איינגעגעבען די טאכטער. נאך דער חופה איז פארגעקומען א „הושנ" חתונה. ס'זענען געקומען א שוארע באל געסט, צווישען וועלכע ס'האבען זיך אויך געפונען צוויי, וואס מ'האט נישט געבעטען. דאס זענען געווען קאראל פלארשאק און פראנציששעק גלאגאווסקי. זייער „אבענגאשטש" איז נישט געפעלן געווארען א געוויסען קאראל גרושטשינסקי, וועלכער האט אנגעהויבען מיט זיי אן'אחאנטורע, שטעכענדיג מיט א מעסער פראנטשאק'ען. ס'האבען זיך אריינגעמישט די איבריגע געסט, וועלכע האבען געוואלט מאכען שלום. בשעת די „שלום-איינטרהאנדלונגען", איז געקומען צו א נייעם געשלעג, און פלארשאק האט חירצר בעקומען מיט א טעפעל זאך אין קאפ. פערלירענדיג דאס בעוואוסטזיין. בינו-לבינו האט מען אויסגעלאשען די ליכט און מ'האט דעם אויף דער ערד ליגענדען געגומען שלאגען אויף אנ'אכזריות'דיגען אופן מיט אייזערנע טעפ און נאכ'ן אויספיהרען דאס דאזיגע „מצוה-טענצעל", זענען די שלעגער אנ'-שלאפען, איבערלאזענדיג אויף דער ערד דעם מאסאקרירטען קערפער פון פראנטשאַקען. אין לויף פון דער אויספארשונג האט די פאליצייי פעסטגעשטעלט, אז די „העלדען" פון פעסטיואלען מארד זענען פראנציששעק שוויערשטש, דער חתן אליין בכבודו ובעצמו, קאראל און פראנציששעק גרושטשינסקי, די מערדער-„טראיקע" האט מען ארעסטירט און איינגעזעצט אין תפיסה.

אין געריכט האבען זיי געלייקענט שכיין און ביין, אבער אויפ'ן גרונד פון עדות האט דאס ראדאמער קרייז-געריכט זיי געפסק'ענט צו 3 יאהר תפיסה יעדען.

## „שפארען מוז מעז מיט שכל!"

יעדער עס טראכט וועגען זיין אייגענער צוקונפט אדער וועגען דער צוקונפט פון זיינע קינדער, פערשטעהט גאנץ גוט, אז נאר דורך שפארען, קען מען זיך זיכערען א בעסערע לאגע. שפארען מוז מען אבער מיט שכל. און אויב מען זוכט די מעגליכקייט ווי אזוי צו שפארען מיט אלע מעלות — שפארען און געווינען — דאן מוז מען קומען צום אויסטיהר, אז די בעסטע געלעגענהייט שאפט די נייע סעריע פון פרעמירטע שפאר-ביכלעך פון פ. ק. א. וואס זענען ארויסגעלאזט געווארען ערשט פון דעם ז-טען אקטאבער ה. י. און האבען מיט רעכט זיך ערווארבען א גוט-פערדינטע פאפולאריטעט אלס „ביכלעך וואס ברענגען גליק".

עס איז גענוג זיך צו בעקענען מיט די בעזונדערע פריווילעגיעס פון די דאזיגע שפאר-ביכלעך כדי זיך צו איבערציינען, אז זייער נאמען האבען זיי כשר פערדינט:

איינצאהלענדיג יעדען חודש נישט מעהר ווי 5 זל. בעטייליגען מיר זיך אין די ציהונגען יערע 3 חדשים און קענען געווינען פרעמיעס צו 50, 100, 250 און 500 זלאט. דאס ביכעל, וואס געווינט א פרעמיע, בעטייליגט זיך אין אלע ווייטערע ציהונגען. נאך 9 און א האלב יאהר אפשפארען ווערט אויסגעצאהלט 600 זל. ד.ה. מעהר ווי די אריינגעלעגטע סומע. חוץ דעם זענען בעשטימט ספעציעלע פרעמיעס פאר אויסדויער אין דער איינשפארונג און דאן ווערט אויסגעצאהלט אנשטאט 600 זל. גאנצע 1000 זל.

חוץ דעם קען נאך 3 יאהר שפארען דאס פרעמירטע ביכעל דינען פשוט אלס קליינע לײַ-קאסע, וואס קומט צו הילף אין אלע דרינגענדע נויט-פאלען:

פ. ק. א. ערטיילט הלוואות אין דער הויך פון 80 פראצ. פון אריינגעלעגטען קאפיטאל נעגען פער'משכונ'ען דאס ביכעל. דערביי נעמט דאס ביכעל ווייטער אנטייל אין אלע ציהונגען.

עס איז כדאי צו בעמאנען, אז יעדער קען בעזיצען עטליכע ביכלעך און אזוי ארום בעקומען מעהר פרעמיעס.

פון דעם אלעם איז פאר יעדען קלאר אז די נייע פרעמירטע פ. ק. א. ביכלעך שאפען די גינסטיגסטע בעלעגענהייט פאר די שפארער פון אלע מינים: קינדער, שול-יוגענד און דערוואקסענע.

---

שאנאווגא פאני יענטא דוואשא, דארף ליינען נאר פוילישע ביכער, דארף געהן נאר „דא טעאטרו פאלסקיעגא". און זיצען נאר אין נישט יודישען לאקאלען. דיין „ריין ארישע" קנעפל-נאז פארלאנגט עס.

אבגעמארכיגט זיך מיט מיין „ריין ארישע" יענטע דוואשע, האב איך מיך גענומען צו מיינע טעכטער:

— און איהר, פאניענקעלעך, וואס קוועטשט אייך?

— צא!— צא בענדושע ז' מאים סטאשקעם!—

— האט געכליפעט די יונגסטע.

— „ניך ניע בענדזשע"— ס'וועט זיצען אויף באזונדערע בענק...

— „יאק טא"?

— טאק טא, דו וועסט זיצען אויף א באנק אין אלטען גארטען, און סטאשעק אויף א באנק אין נייעם גארטען.

— „יא ניע יויטזשימאם!" — האט זי נעקלאגט מיט ביטערע טרעהרען.

— יא וויטזשימאם — האב איך געענטפערט.

נו, האט זיך געמאכט לעבעדיג ביי מיר אין שטוב. דער סוף איז געווען, אז מיין יורענע האט מיך געשיקט צום טייוועל, האב איך זי געפאלגט, און בין געקומען צו אייך- הערען אייער מיינונג וועגען דעם. וואס זאגט איהר דערצו, ר' יאנקעל?

— און וואס זאגט איהר דערצו ר' שמעלקי? איהר האלט אז דאס איינפיהרען א „יודישען געטא" אין פוילען, וועט זיין גוט פאר יודען?

— הערט ר' יאנקעל האט איך וועל אייך זאגען — וואס מיין שכן ר' שמעלקי געענטפערט:

— איהר קענט מיך נישט, פון היינט, נישט פון נעכטען. איך בין נישט קיין דאקטאר חיות. קיין בהמה אויך נישט. קיין פה יפות'ניק בין איך אויך נישט. איך בין א יוד אהן פאטשעווקע, איך קוק ניכטער אויפ'ן לעבען, און אלס אזעלכער זעה איך נישט קיין גרויס אומגליק אין די „באזונדערע בענק" און אין דעם באצייכענען מיט די „ב" און „יוד-אות-ות. איך שטעל מיר פאר, ווי אזוי עס וועט אויסזעהן, ווען אלץ וואס יודיש איז, וועט באצייכענט ווערען מיט א „ח" און אלץ וואס נישט יודיש איז מיט א „ב".

איך שטעל עס מיר אזוי פאר:

די געביידע פון דער טראמוויי - געזעלשאפט וועט זיין באצייכענט מיט א „ב", ד. ה. אז די דירעקציע נעהמט נישט צו קיין יודישע קאנדוקטארען, קיין יודישע מאשיניסטען, און נישט קיין יודישע קאנטראלען.

דאס זעלבע די באהן - דירעקציע-געביידע. אין דער באהן - דירעקציע וועט אויך זיין באצייכענט מיט א „ב"

די פאסט וועט אויך זיין באצייכענט מיט א „פ". ד. ה. קיין יודישע אושענדניקעס ווערען נישט אנגענומען.

דאס זעלבע ביי די „איזבעס" וועלען זיין באצייכענט מיט א „ב" אז עס ווערען נישט אנגענומען קיין יודישע אושענדניקעס, קיין יודישע טעקנישע טעקסוועכראטארען א. אז. וו.

דאס זעלבע אין דער עלעקטראווניע, גאזאחניע, אובעזפיעטשיאלניע, און אין אנדערע אמטען. וואו עס וועט זיין א „ב" וועט מען וויסען, אז יודען האבען דארט קיין דריסת הרגל נישט.

דאגעגען וועלען די פאבריקס-געביידעס, לאמיר זאגען פון ראטענבערג, רובינשטיין, לעסלאו, קירשענבוים, צמח, לעשטש-טייבמאן, כמיעלאוש א. אנד. זיין באצייכענט מיט א „יו" ד. ה. אז דאס זענען יודישע פלאצוובקעס און, אז קיין גוי נישט יוד איז שטרענג פערווערט דער אריינגאנג. ממילא, וועט אויסקומען, אז דער ספקיועסטראטאר וועט קומען צו א שיר מיט א „ח" וועט ער אויסדרייען דעם דישעל: השיבנו גאזאד...

דאס זעלבע וועט זיין מיט די פארקען: אין די פארקען וועלען איינגעארדענט ווערען ספעציעלע „יודען-שעג". דאן וועלען מעגען אריינגעהן אין פארק נאר יודען. אין אזא „שאג" וועלען קאוואלסקיס תלמידים זיך דרעהען ארום פארק ווי הינט נעבען א יאטקע. זיי וועלען חלש'ען א הוליע צו טוהן, איבער יודישע קעפ. זיי וועלען אבער נישט טארען אריינגעהן. ווייל-ס'איז דאך א „יודען טאג", און עס טארען דאך נישט זיצען צוזאמען „ריינע" אריער מיט יודען-

ווייטער וואס שייך אוניווערזיטעטען? וועגען די באזונדערע בענק אין די הויכשולען, וועל איך אייך ר' יאנקעל זאגען דעם אמת, זאלען די בני קאראליעקיס די בני סאלטיק'ס און גאיעוויטש'ס זיצען בעזונדער. כ'בין זיי מוחל דעם כבוד!

# דרייסיג טעג אהן ר' איטשע מאיר לעסלאו ז"ל.

שלשים יום אחר פטירתו של ר' יצחק מאיר לעסלוי

דרייסיג טעג פעהלט אין שטאדט א יוד וואס יאהרען לאנג האט ער געגעבען צו דערקענען און מרגש צו זיין, אז ער עגזיסטירט, אז ער לעבט, נישט בלויז פאר זיך, פאר זיין אייגענעם איך און נישט פאר זיין אייגענעם גוף און חומר. זיין לעבענס-פראגראם איז געווען קבח מיט תורה און ער האט ביידע פערווירקליכט, און ווידער נישט פאר זיך אליין. ער איז געשטאנען אין צענטר. אין איין האנד געהאלטען די הייליגע ספרים פון די חכמינו ז"ל און אין דער צווייטער דעם פילס, דעם כח הדוחה פון פאבריק און געשעפט. געצאווינגען אין געמאסטען, צו ביידע זייטען הארמאנירען אין דער עיקר געהיטען, אז די גייסטיגע זייט זאל נישט בטיל ווערען און נישט בע' פתלה'ט ווערען פון צד שכנגד — פון פראקטיקע, הארטען מאטעריאליזם, גראד פערקעהרט. ער האט דעם לעבען מכניע געווען פארן ערשטען. ער איז געשטאנען אין מיטען פון צוויי אנטגעגענגעזעצטע כוחות, צווישען גוף און נשמה, צווישען רוח און גשם און ער האט געגענצענד עומד בנסיון געווען.

אויף דעם ערשטען בליק האט עס געקענט מאכען דעם איינדרוק, אז דער היקף, דער אומפאנג פון ר' איטשע מאיר'ס פערמעגען איז אויסגעפילט מיט בלויז מאטעריעלע גיטער, א פאבריק, הייזער, גרויסציגיגע געשעפט'ס פלענער און פערבינדונגען מיט סוחרים למרחקים, אבער יעדער האט האט זיך דערנעהנטערט צו זיינע ד' אמות, האט גלייך דערפילט, לויט זיינע מידות און מעשים טובים, אז די פונדאמענטען פון אט דעם אלעם ווענען פון גייסטיגען צעמענט.

דאס אלץ געזאגטע, איז נישט גלאט אזוי אויסגעטראכטע שבחים, נאר פאקטען קאנקרעטע. וואס קינד און קיים ווייסט דערפון. דער דאזיגער מענש, וואס האט געהייסען ר' איטשע מאיר לעסלוי האט מיט אלע זיינע רמ"ח אברים ושס"ה גידים געפיהלט, אז אונזער לעבען דא אין דעם עמק הבכא, איז נישט דער גאנצער אינהאלט, דער גאנצער צוועק און ס'איז דא נאך עפעס הכבוד און דאס איז: גוטס-טוהן. עס בלייבט נישט מעהר און ס'איז נישטא מעהר, ווי מענשען צו העלפען, חי מיט ליידענדע מיטצופיהלען און לערנען אליין און מאכען אויך אנדערע לערנען, כדי זיך אויסצולערנען צו זיין א מענש, צו זיין א יוד, כדי צו דערגעהן דעם סוד, אז לעבען בעדייט צו לאזען לעבען. און דעם ענין לאזען לעבען האט ער מקיים געווען אין אלע הינזיכטען: ביי זיך אין שטוב, אין ביורא, אין פאבריק, אין אויסער די מויערען פון פאבריק, צווישען סוחרים, אין שטיבעל, אין בית המדרש, אין שטאדט, און אויסער דער שטאדט און וואו נישט!

דרייסיג טעג זענען ערשט אוועק זינט דעם טויט פון אט דעם וויכטיגען און ערהאבענעם איד און אין שטאדט פיהלט מען, אז ער פעהלט. ביי אונז זאגט מען און עס שטעהט אויך געשריבען, אז די ערד האט געשמאוירען, אז אלץ וואס זי דעקט צו, זאל פערגעסען ווערען. עס געדויערט אבער לאנג ווי די ערד איז אימשטאנד צו מאכען פערגעסען דעם צער און וועהטאג פון דעם, ביי וועמען זי האט עפעס צוגערויבט און בעהאלטען אין איהרע טיפעניש. נאך לענגער געדויערט עס ווען זי נעמט צו גוטע מענשען, מענשען וואס האבען פערפלאנצט ביי זייער לעבען שענע גערטנער מיט זאפטיגע פירות, וואס פערחיעלקען קיינמאהל נישט. נאך אזעלכע מענשען טרויערט מען לאנג. זעהר לאנג פיהלט מען זייער אבידה.

וואו נעמט מען זיי די ר' איטשע מאיר לעסלאו'ס אין דער היינטיגער צייט, אין דער צייט ווען דער מולך געלד טרייבט די מענשען אין א ווילדען טאנץ און מקט ביי זיי אב דער צלם אלוקים? וואו נעמט מען זיי די דאזיגע גילדענע הערצער, אזעלכע איידעלע צארטע נשמות אין אונזער היינטיגער אכזריות'דיקער צייט פון רויהען, ברוטאלען מאטעריאליזם? דאפעלט, דרייפאכיג, צעהנפאכיג, וועהטאגליך איז, אז עס געהען פערלוירען אזעלכע יודען, וואס אפילו אין זייערע ימי-עליה, ווען זייערע שויבען-פענסטער ווערען אונפערגעזילבערט, זעהען זיי נישט זיך אליין, נאר יעדען וואס געהט דארט פערביי, יעדען וואס שטעלט זיך אונטער זיי.

ר' איטשע מאיר לעסלאו איז געווען אין זיינע ימי-עליה א יחיד במינו אין אונזער שטאדט און ס'איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואס עס ווערט געפעהלט יעדער טאג פון זיין נישט זיין דא מעהר און וואס יעדער טאג נאך זיין הסתלקות ווערט בעסייבט מיט א טרעהר נישט פון איין אויג.

עס פעהלט ר' איטשע מאיר לעסלאו. ס'איז אן אבידה שאינה חוזרת.

בן-דוד.

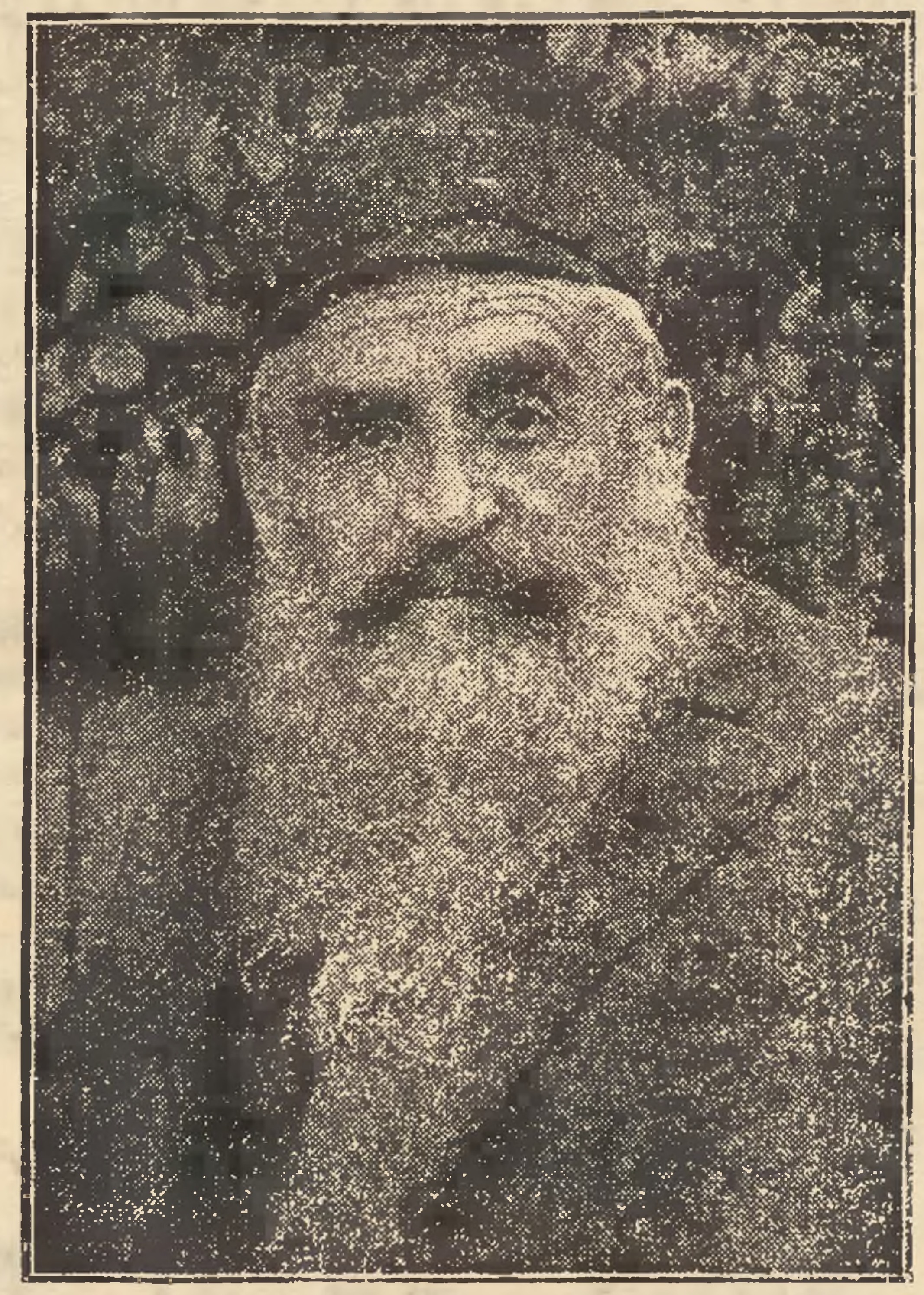

# דער מענש וועט אונז פעהלען. / צו די שלושים פון ר' יצחק מאיר לעסלאו ז"ל

### שטריכען

### פון י. פרידמאן.

עס איז שווער צו גלויבען, אז דער מענש איז שוין נישט צווישען די לעבעדיגע. מען האט געגלויבט, אז איבערן דאזיגען מענש זענען נישט שייך די געזעצען פון אלע שטערבליכע, ווייל ער האט געקאנט פערשאפען אונשטערבליכקייט זעהר פיעל נויטבעדערפטיגע יודען. נישט אומזיסט האט ר' יצחק מאיר לעסלאו ז"ל בעוויזען צו קאנצענטרירען ארום זיין פערזאהן די פערעהרונג, אכטונג און ליבע פון אלע אהן אויסנאהם יודישע שיכטען. עס איז זעלטען צו געפינען אזא „נוח לבריות" מיט א ברייטע אפענע האנד, וואס זאל גלייכצייטיג זיין אינטים מיט יעדען איינציגען. אזעלכע איידעלע מענשען זענען ביי אונז שוין פון לאנג א „יקר המציאות"...

דער היינטיגער אייפענקימפענער גביר מיינט, אז דאס עשירות „קומט איהם" און, אז מיט זיין פערזענליכען גליק איז ער שוין „מוציא" אלעמען. ער איז שוין רייך אויף אין דעם ארימאנס נאמען. די דאזיגע מאוילהאבענדע מענשען ווייסען אפילו נישט צוליב וואס זיי לעבען אויף דער וועלט. זיי גיבען נישט קיין צדקה, זיי האבען מורא צו געהן אין שוהל אריין דאווענען. זיי פערגינען זיך אליין נישט הנאה צו האבען פון זייער עשירות... די געמליכע ביזנעס-יעגער ווילען על-פי רוב נישט זעהן, ווי ארעמזעליג זיי זענען פאר אונזער צייט, פאר אונזער סביבה, פאר אונזערע בעגריפען. זייער אידעאל איז: א וואהנונג, מעבעל, קליידער, מען לעבט נישט פאר זיך, נאר פאר יענעם. דאס גאנצע לעבען זייערס איז אפען, פערשיים, אויסגעשטעלט ווי א שויפענסטער. דערצו טהוען זיי אב די גרעסטע שוויינעריי, מאכען עקסמיסיעס און זיכען באלד א כפרת עון, מיט'ן אויפשטעלען א בית-המדרש'ל אדער שרייבען א ספר-תורה'לע.

ר' יצחק מאיר לעסלאו איז אבער געווען ווייט פון דעם אלעמען. ער האט דעם ארימאן געמאכט פאר א סימבאלישען שותף צו זיין עשירות. ער האט געזארגט פאר „עולמות". אזוי אין פריוואטען ווי אין געזעלשאפטליכען לעבען האט ער שטענדיג געווייסענהאפט און עהרליך זיינע אויפגאבען דערפילט.

אינ'ם איצטיגען דור פון אויסגעיואר-צאלטקייט און פערלוירענקייט איז ער אממיינסטען געווען פערוואראצעלט און זיכער. ער איז געווען א מענש, וואס האט געהאט בארען. ער האט זיין יניקה געצויגען פון טראדיציע און פון חסידות.

ער איז געווען אזוי זיכער און פעסט אין זיין אור-יודישקייט, אז ער האט נישט מורא געהאט פאר איינפלוסען פון דער פרעמד. נישט געקוקט אויף די שיינקייטען פון יפת, וואס מ'האט אריינגעבראכט אין זיין שטוב, איז ער דאך געבליבען אין די געצעלטען פון שם.

דער אינערליכער ווערט פון זיין גייסטיגען חעזען איז בעשטאנען הויפטזעכליך דערין, וואס ר' יצחק מאיר לעסלאו ז"ל זיצענדיג אין דער אטמאספערע פון אביי-ורבא, האט ער זיך נישט געדארפט פערקליידען אין א מאסקע פון פאנאטישע פורכטערליכקייט, שטרענגקייט און אנגעבלאזענקייט, ער האט אונז תמיד געוויזען זיין עכט פנים. פיעל מיט בטחון האט ער אויך מיט א שמייכעל אויפ'ן פנים פראבערט מענשען.

און מיט דעם זעלבען שמייכעל אויף די ליפען האט ער אויסגעהויכט די נשמה. דאס איז געווען דער לעצטער צויבער פון זיין טיפ-שער פערזענליכקייט. ער איז פערגאנגען ווי א שטיק זון אהן איוונד-דעמערונג — אין העלען טאג. אזעלכע מענשען, ווען זיי קומען אויף דער וועלט און געהען אוועק, לאזען זיי איבער א ברייטען אין ליכטיגען פאס אין פערלויף פון דורות.

דאדאם האט פערלוירען איינעם פון די שענסטע אונפערגעסליכע געשטאלטען. דער מענש וועט אונז פעהלען!

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע לעסלאו צוליב'ן טויט פון זייער ליבען און געשעצטען מאן און פאטער

## ר' יצחק מאיר לעסלאו נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך אבלי ציון וירושלים

שאול זילבערבערג און פאמיליע.

# וואס שרייבט די ארטיגע פוילישע פרעסע.

## תחית המתים פון דער ענדעקישער „גאזעטא ראדאמסקא".

אין קורצען זאל זיך ווידער בא־וויזען אין ראדאם א ארגאן פון דער ארטיגע ענדעציע, אונטער די אנפיהרונג פון וויטאלד באראחסקי.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווידמעט דער היגער „ראבאטניק" א לענגערען אר־טיקעל, אין וועלכען מיר לייענען צוו. אנד:

„די נייע צייטונג וועט קאנטינואירען די נישט בעריהמטע טראדיציעס פון דער „סלאוואָ" און פון דער ליקווידיר־טע „גאזעטא-ראדאמסקא".

„מיט 15 יאר צוריק האט זיך בעוויזען דער ערשטער נומער פון דער „סלאווא־ראדאמסקא". די צייטונג איז ערשינען אכטהאלבען יאהר. די לעצטע רעדאק־טארען זענען געווען אינזש. סטעפאן קאלושא (פער'משפט פאר מיסברויכען) און ציבולסקי, (פער'משפט פאר מיסברויכען).

דער ערשטער נומער פון דער „גאזעטא ראדאמסקא", די יורש'טע פון „סלאווא", האט זיך בעוויזען דעם 11 לוטי 1934. געגעבען א ברכה האט איהר דער גלח שטשיסקאלא, וועלכער האט אין ערשטען נומער פערעפענטליכט אויף דער ערשטע זייט אנ'ארטיקעל א. נ. „נאס בעגליק".

אין דאזיגען ארטיקעל פיהרט אויס דער גלח שטיסקאלא, אז די „גאזעטא ראדאמסקא" דאס איז א „זעלבספערטיי־דיגונג פאר פוילקייט און ירידה".

אין א יאהר ארום האט די „גאזעטא ראדאמסקא" געטיילט דעם גורל פון איהר שוועסטער דער „גאזעטא ווארשאווסקא".

וואס האט וועגען דעם געשריבען די פרעסע?

„דעם 6 ה. ח. האט זיך בעוויזען די ערשטע אויפלאגע פון דער „גאזעטא ראדאמסקא", געדריקט אין ראדאם, זיי־ענדיג דער ארגאן פון דער סטראניס־טווא נאראדאווע אויפ'ן היגען ברוק".

אין דער „גאזעטא", ברענגענדיג ווע־גען די אבגערופענע פארשטעלונגען אין די ארטיגע קינאס, ווערט איבערגעגעבען, אז דאס איז לויט א פעראָרדנונג פון אינערן - מיניסטעריום. עס ווערט נישט דערמאנט, אז די סיבה איז דער פאלקס־טרויער צוליב'ן טויט פון מארשאל פיל־סודקי. די פייערליכע טרויער-געפיהלען וואס האבען ארומגענומען די גאנצע ראדאמער געזעלשאפט, האבען ארויס־גערופען א בערעכטיגטע רעאקציע, וואס איז געווארען געהאמעוועט ביז די ענדע פון די קבורה-פייערליכקייטען".

(„קוריער פאראנני" פון 25/v 1935)

וועגען דער זעלבער רעאקציע און וועגען אינטערגאנג פון דער „גאזעטא ראדאמסקא", שרייבט דער אייגענער „קוריער-פאראנני" אין 7/6 1935.

„די שענדליכע שטעלונג, וועלכע ס'האט פערנומען די „גאזעטא ווארשאוו־סקא" נאכ'ן טויט פון מארשאל פילסוד־סקי, איז נישט געווען קיין אויסנאהם, נישט דער איינציגער סימפטאם פון דער ענדע־קישער אומפעראנטווארטליכקייט. מ'האט צו פערגאמירען נאך א צווייטען עהנלי־כען פאל און... געמיינקייט. אט האט זיך די „גאזעטא ראדאמסקא", פעראהאל־טען אין זעלבען פראוואקאטארישען אופן געגען אלגעמיינעם פאלקס-טרויער די רעזולטאטען פון דער פראוואקאציע זענען געווען, וואס די אבאנענטען האבען מאסענווייז זיך אבגעזאגט פון דער צייטונג. די געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס האבען ערקלערט א באיקאט אין די ארטיגע דרוקעריי האט אבגעזאגט צו דרוקען די „גאזעטא ראדאמסקא" און זי האט אויפגעהערט צו עקזיסטירען".

יעצט וואס שרייבט דער „ראבאטניק" מכח דעם רעדאקטאר פון דער תחית־המתים אויפשטעהענדער „גאזעטא ראדאמסקא" וויטאלד באראחסקי.

„אין ווארשאווער „דזיענניק פאראנני" פון 2 גרודזיען 1936 א. נ. „ווער איז דער ארגאניזאטאר פון דער בלאקאדע פון אוניווערזיטעט י. „פילסודסקי"? געהט אזא מין כאראקטעריסטיק:

„צווישען די ארעסטירטע סטודענטען, וועלכע האבען גענומען אנ'אנטייל אין דער בלאקאדע, געפינט זיך א געוויסער וויטאלד באראחסקי. דעם דאזיגען פאר־שוין האבען עטליכע ענדעקישע צייטונגען אין זייערע בעשרייבונגען וועגען דער בלאקאדע בעצייכענט אלס איהר ארגא־ניזאטאר און פיהרער. ווער איז יענער ענדעקישער פריץ'ל? אין ראדאם, וואו ער האט געענדיגט די מיטעל-שולע איז באראווסקי געווארען דער פאזיאטאזיוער ארגאניזאציע פיהרער פון דער סטראניקט־טווא נאראדאווע און אין א קורצע צייט די רעכטע האנד פון „פיהרער" פון די ארטיגע ענדעציע, דעם געוו. כענאטאר סאלטיק. ער איז אויך געווען אין יאהר 1935 דער פאקטישער רעדאקטאר פון דער „גאזעטא ראדאמסקא" וואו דער ארויסגעבער איז געווען סאלטיק.

נאך דער ליקווידאציע פון דער גא־זעטא - שרייבט ווייטער דער „ראבאט־ניק" האט באראווסקי זיך געלאזט אויף דער „ענדעקישע ארבייט" אין דער גע־גענט. ער האט בעזוכט, אלזא, פשיביק, ארזשיוואל, ניי-שטאדט, אפאטשנא, אכטא ביאלאבזשעג... אומעטום האט ער אינספע־רירט בלוטיגע געשעהענישען, געוויסע אומרוהה. געווען דער „העלד" פון א עסק־ביש. נאך א קורצען אבזיין אין קארטינ בערעזע, האט ער זיך אויף ס'ניי געיאח־יעט אין זיין געבורטס-ארט פון ראדא־מער פאוויאט און דא האט ער זיך חיי־דער געשטעלט אין שפיץ פון די ענ־דעקישע באיובקעס, וועלכע האבען פראָ־וואצירט די געשעהענישען אין 30-כען יאהרצייט פון בלוטיגען מיטוואך. פון ראדאם איז ער אוועק קיין ווארשע און איבערגענומען די פיהרערשאפט איבער דער יוגענד-סעקציע פון סטראניסטווא־נאראדאווע. אלס אזעלכער האט ער ארגאניזירט און אנגעפיהרט מיט דער בלאקאדע אויפ'ן אוניווערזיטעט פון יוזעף פילסודסקי".

און דער „ראבאטניק" לאזט אויס:

וויטאלד באראחסקי—אנ'אוואנטורניק? א פאנאטיק? איינס איז אויסער יעדען ספק: א סעהיגער, א בעגרייפליכער וויכאחאנעק פון דער פוילישער „שווארצע מאה".

# א יודישע יאטקע מיט א הינד.

נישט-אין „פאר פרענגעוש" און נישט אין „ארעגראוויניק".

דאס בילד פון דער יודישער יאטקע מיט'ן הינד זענען אויפגעמאלט אין היגען „דזיען-דאברי", פון זונטאג, אין דעם פערגרעסערטען נומער, ווען דער עולם לייענט קויפט מעהר צוליב יום-טוב.

דער „דזיען-דאברי" איז פון קליינעם פארמאט, אבער דאס בילד פון דער יודישער יאטקע מיט'ן הינד איז גענוג גרויס. זיי שטעהען אין סא־מאראדנעם מיטען. פון אויבען איז אנ' אויפשריפט: „די פערשמאדערטע יאטקע אין ראדאם" און פון הינטען געהט אזא צושריפט:

„אויף דער אויבענגענגטער אויפ־נאהמע זעהען מיר דעם איינגאנג צו דער יאטקע פון איינעם א ראזענצווייג אויף חיעיסקא 45. די דאזיגע יאטקע צמפפעה־לען מיר דער אויפמערקזאמקייט פון דער סאניטארער קאמיסיע צוליב פאלגענדע טעמים: אין געוועלב פון ראזענצווייגען קלעפט זיך אזש אלץ פון שמוץ. אויף דער פארלאגע ליגען פערשידענע טיילען פלייש, ווי: קאפ, פיס א. ד. ג. אויף דעם נאשוויארק געהט זיך פריי ארום א הינד (מ'זעהט אים אויף דעם בילד) וועלכער אויף זיין אייגענארטיגען אופן בעטראכ־טעט דאס „פלייש" וואס איז בעשטימט צום פערקויף. אין א צייט פון קאמף פאר דער געזונדקייט פון דער ראדאמער בעפעלקערונג, איז נויטיג אנצווענדען דעם ה' ראזענצווייג, אז פאר אזא מין שמאדער איז דא א הארבע שטראף".

דאס בילד איז שעהן. פיין אויסגע־באפט. ס'איז בלויז אונפערשטענדליך א פאר קליינינקייטען:

די צייטונג שרייבט אליין, אז דאס בילד ווייזט דעם ארייננאנג אין דער יאטקע. אויך די פאזיציע פון הינד בעשטעטיגט עס. אין אזא פאל ווייסט יעדער, אז קיין פלייש צום פערקויפען וואלגערען זיך נישט אויף דער שוועל וואו מ'געהט אריין און ארויס. עס איז בלויז מעגליך, אז דארט פערוואלגערט זיך א מאהל א שטיקעל פלייש, וואס מען ווארפט אוועק און א הינד מיט זיין שארפען חוש-הריח דערשמעקט עס און קומט צו לויפען א „נאש"-טוהן. צווייטענס, אויב דאס פארבייגעהן דער יודישער יאטקע, איז געווען נישט מעהר ווי א צופאל פון „דזיען-דאברי"-פאטאג־ראפיסט — פא פון וואנען האט עס גע־וויסט דער הינד אזוי „גלענצענד" צו פאזירען פאר'ן אפאראט זיין פיזיאלאגישען געברויך? אודאי זענען מיר נישט חושד דעם „דזיען-דאברי" אין נאכטוהן דעם „פאר-פרענגעוש", וועלכער שיקט ארויס א „עקסטרע פאטא-רעפארטער צו „בעשא־נען" די יודישע געשעפטען און אויפצו־כאפען „פעטע" זאכען. בלייבט טאקע צו בעווינדערען די פליגקייט און די חייטע פערספעקטיוו פון ד. ד. פאטאג־ראפיסט, וואס אראבכאפענדיג דעם איינ־גאנג, ד"ה דעם דרויסען. האט ער שוין ממילא געזעהן אויך דעם איינוועניג, וואס מען דארף איהם גלויבען אויפ'ן בלויזען ווארט. און דערצו נאך די „קונכט", וואס ער האט פונקט מכוון געווען אנצושרע־קען אויף דעם „ערהאבענעם" מאמענט, ווען דער הינד ערלעדיגט זיין נקיות, אדער דער הינד האט אליין פערשטא־נען, צו וואס ער ציעלט און וואס ער וויל...

חוץ די אלע פאר אנגעמערקטע קליי־ניקייטען, מיינען מיר, אז די סאניטאר־קאמיסיע ווייסט אויך ווען און וואו צו געהן אויף קאנטראל. און אויך שוין יא וועלען זיין גוט און פרום און אנחייען — צו וואס דער הינט אלס עדות? קאנס דאך דאס זעלבע געלד: א פאטאגראפיע, א קלישע. און אז דער יודישער קצב זאל דערפאר בעצאהלען — איז נעווים אונ־גלויבליך, ווייל אויב רעקלאמע, וואלט ער זיך געוואונשען א בעסערע.

איז אונז טאקע די גאנצע מעשה קשה. פארן „פאר-פרענגעוש" וואלט עס גיכער געפאסט, אבער נישט פארן היגען „דזיען-דאברי", אויף וועמענס שפאלטען עס הערט זיך פון צייט צו צייט א ליבעראלער און דעמאקראטישער טאהן

# אויב...

אויב דיין פרוי האט דיך דיסקרעט דערמאנט, אז עס איז שוין צייט צו קויפען פאר איר א פוטער. אויב דו פארטראכסט זיך, ווי אזוי זיך באפרייען פון פינאנסיעלע זארגען פון גאך די פעריען (ווייל עס האט זיך אויסגעגעבען געלט מעהר, ווי מען האט געוואלט). אויב עס פעהלט דיר א וואוינונג פאר דער חתונה ווי אויך איינריכטונג. אויב דו האסט ערנסטע ספקות, צי דיין שאף וועט זיין אויסערגעוועהנליך העלפען און וועט דיר געבען א הוספה... גיב א טראכט, אז אט די אלע זארגען קענען פון דיר אוועק, אויב דו וועסט געווינען אויף דער לאטעריע.

די ציהונג פון דער ערשטער קלאס פון דער פערציגסטער קלאסען לאטעריע הויבט זיך אן דעם 21-טען ה. מ. און וועט דויערן 5 טעג. דאס הויפט-געווינס בעטרעפט 100.000 זל. חוץ דעם זענען פאראן פיל אנדערע גרעסערע און קלענערע געווינסען.

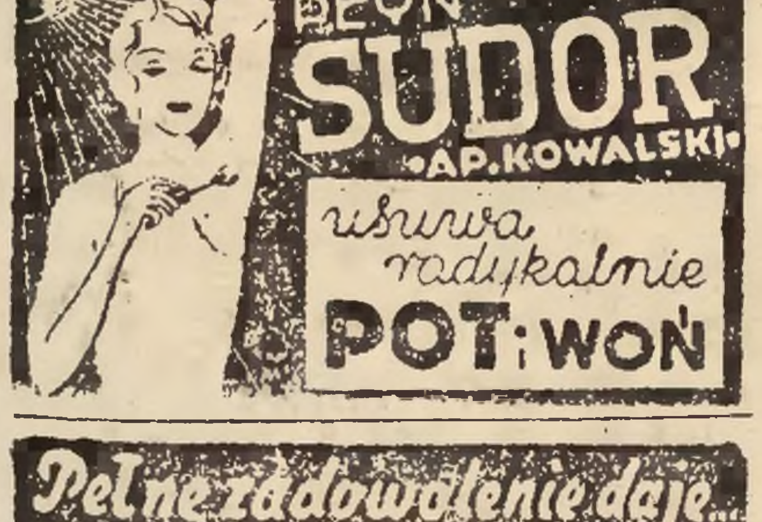

# גרויסע עלטערן-פערזאַמלונג פון די יודישע פאָווישעכנע שולען.

זונטאָג איז אין דער יודישער פאָווי-שעכנע שולע יאַסעלעוויטש אויף פּלאַץ יאַגעלאָנסקי 8 פאָרגעקומען א גרויסע פער-זאַמלונג פון די יודישע עלטערן. אויף דער פערזאַמלונג איז בעקאַנט געוואָרען, אַז די צווייטע יוד. פאָווישעכנע שולע אויף פּיעראַצקי 19, וועט שוין פון היינט אָן נישט טראָגען דעם נאָמען יאַסעלע-וויטש. נאָר וועט הייסן פּשוט פאָווישעכנע שולע נומ. 19 און וועט האָבען א בע-זונדערען קעראָווניק. אנשטאָט וואָס ביז היינט האָבען ביידע יודישע פאָווישעכנע שולען פון פּלאַץ יאַגעלאָנסקי און פּיע-ראַצקי 19 געהייסען אויפן נאָמען יאַסעלעוויטש און געהאַט נאָר איין קע-ראָווניק.

דער נייער רעפאָרם און דאָס משנה זיין דעם נאָמען פון איין שולע האָט ביי די עלטערן ארויסגערופען א צווייפעל-האַפטע שטימונג, צי וועט דאָס נישט שמאהל גורם זיין, אַז ס'זאָל נישט בליי-בען מעהר ווי איין יודישע פאָווישעכנע שולע. די פערזאַמלונג האָט דעריבער אויסגעדריקט אַנ'איינשטימיגען ווּנש, אַז ביידע שולען זאָלען בלייבען פאַר יודישע קינדער, אַזוי ווי ס'איז ביז איצט געווען.

ה' באַרמייסטער האָט בעגרינדעט דעם דאָזיגען פערלאַנג פון אלע עלטערן דערמיט, וואָס יודישע קינדער פיהלען זיך נישט בעזונדערס גוט אין די שולען מיט נישט-יודישע קינדער.

די פערזאַמלונג האָט אויך בעשלאָסען, אַז יעדע קלאַס זאָל האָבען איהר'ס א פאָרזיצענדען פון די עלטערן, וועלכער געהט אריין אלס דעלעגאַט אין אלגעמיי-נעם עלטערן-קאָמיטעט.

# צעשלאָגען א יודישען מוזיקער.

## דער כוליגאַן וויל נישט געהן און וויל נישט פאָהרען.

דינסטאָג איז דער בעקאַנטער יודישער מוזיקער מיראָן יאָפע צעשלאָגען געוואָרען אויף דער זשעראָמסקי גאַס.

דאָס איז געווען 4 אזייגער נאָכן שוואַ-פענסטער פון פּעוצקאַר. ס'זענען איהם אקעגנגעקומען צוויי פערשוינען מיט א הינד. איינער איז געווען, ווי מען זאָגט, דער פאָטאָגראַפיסט פון „אָרענ-דאָווניק", א געוויסער האָסמאַן, דער צווייטער איז געווען א „ציווילער", וועל-כער האָט טאַקע דערלאַנגט יאָפען א פּאָר זעץ אין פּנים און איהם איינגעדנע-האַקט אנ'אויג. יאָפע, וועלכער איז שוואַך אויף א פוס, איז פון די שטויסען אני-דערגעפאַלען. דער פאָטאָגראַפיסט האָט דאָס חבר'ל זיינס אוועקגעשלעפּט, ווייל ס'איז שוין גענוג, אָבער אין דעם מאָ-מענט איז אָנגעקומען א פּאָליציאַנט, וועלכער האָט אויפגעפאָדערט דעם שלע-גער צו געהן אין קאָמיסאַריאַט אריין. יענער האָט נישט געוואָלט, ווייל צוליב א יוד לוינט איהם נישט די טרחה. ס'איז גראָד פאָרבייגעפאָרען א יודישער דראָזשקע און דער פּאָליציאַנט האָט איהם בעפוילען זיך ארויפצוזעצן און פאָהרען מיט איהם אין קאָמיסאַריאַט אריין. דער כוליגאַן האָט ווידער נישט געוואָלט, ווייל מיט קיין יודישע דראָזשקע פאָהרט ער נישט. דאַ האָט איהם דער פּאָליציאַנט אָנגענומען ביים קאַרק און איהם בעזעצט „בכבוד גדול" און אנגעפיהרט אין קאָ-מיסאַריאַט. דער צווייטער, דער פאָטאָ-גראַפיסט, איז געפאָהרען מיט'ן יודישען דראָזשקעזשיק אויפ'ן קאָזיאָל.

ווען דאָס זאָל טאַקע זיין דער פאָ-טאָגראַפיסט פון „אָרענדאָווניק" — וואָלט דאָס אליין געווען א בילדעל פאַר דער צייטונג, ווי דער מיטאַרבייטער פאָהרט אליין אויף א יודישע דראָזשקע און נאָך ווי אַזוי.

# יונגער „אזאן" אין ראַדאָם.

ווי מיר דערוויסען זיך האָט דער שנאַף פון יוגענד-סעקטאָר פון „אזאן" און דער קאָמענדאַנט פון „יונג פּוילען פערבאַנד" יאָזעף רוטקאָווסקי, נאָמינירט אלס ליי-טער פון יוגענד-סעקטאָר פון „אזאן" אין ראַדאָם דעם ה' ראַטקעוויטש, א בעאַמ-טער פון דער ראַדאָמער עלעקטראַוויניע. ראַטקעוויטש זאָל זיך פערנעמען מיט אָרגאַניזירען א „יונג פּוילען" אין ראַ-דאָם און אומגעגענד.

דער ה' ראַטקעוויטש האָט זיינער צייט געאַרבייט אין דער אדמיניסטראַ-ציע פון „סלאָווא-ראַדאָמסקע", וואָס איז געווען דער אָרגאַן פון סטראָניצטוואָ נאַראָדאָווע אין ראַדאָם.

# איבערגעשיקט דעם וואהל-מאַטעריאַל אין דער סטאַראָסטווע.

ווי מיר הערען, האָט די גמינע איבער-געשיקט אין דער סטאַראָסטוואָ דעם וואהל-מאַטעריאַל פון די לעצטע קהלה-וואַלען.

# אוואַנסען

## אויף די קומענדיגע „סקלאַדקעס"

די פינאַנסיעלע לאגע פון דער גמינע, וועלכע איז אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן דע-פיציט צוליב'ן שפּיטאַל, אריינגעטרעטען אין א פאַזע פון קריזיס, הייבט זיך אָן צו פערבעסערן. די גמינע האָט די מאָל זיך געוואָנדעט צו פערשידענע בעלי-בתים מיט א ביטע איהר פון דער קריזיס-לאגע ארויסצוהעלפען און צו דעם צוועק געבען אוואַנסען אויף די צוקונפ-טיגע „סקלאַדקעס". עס האָט קיינער במעט נישט געזאָגט און ס'איז פון יע-דער זייט ארויסגעוויזען געוואָרען פער-שטענדניש פאַר דער זאַך.

# ראַדאָם ערב א גרויסער הגלילה-אקציע.

די הגלילה-אקציע, געווידמעט דעם אויסלייזען די געביטען ארום דער חולה קאָנצעסיע וועט געדויערען פון דעם 16 ביז דעם 25 ד. ה.

צו דעם צוועק וועט אונזער שטאָט בעזוכען די פרוי א ס ת ר קאַפלאַן וועלכע איז בעקאַנט אין די ציוניסטישע קרייזען אלס טיכטיקע אין דעם קרן קימת לישראל.

די אינאַוגוראַציע-פערזאַמלונג וועט פאָרקומען אין זאַל פון „ארבייטער הויז" שבת דעם 16 ד. ח. וואו די פרוי אסתר קאַפלאַן, דעלעגאַטין פון דער הויפּט-ביוראָ אין וואַרשע אין ירושלים וועט רעפערירען אויף דער טעמע: א"י פאַר א פרישען אויפשוואונג.

די ווירטשיקייט פון דער אקציע בעש-טייט אויך אין דעם וואָס די געביטען, וועלכע בעדאַרפען אויסגעלייזט צו ווערען פון די געלדער אין שפּענדונגען פון דער הגלילה-אקציע, וועלען פאַרוואַנדעלט ווערען אויף צו קאָנצענטרירען א גע-וואלדיג גרויסן שטח פון קאָלאָניזאַציאָנס מעגליכקייטן בעדערען פאַר די צוועקען פון א קאָמפּאַקטען יודישען קאָלאָניזאַציאָנס געביט אין גליל. צוזאַמען מיט די שטחים פון דער חולה קאָנצעסיע וועלען זיי גע-בען די מעגליכקייט צו קאָנצענטרירען צענדליקע טויזענטער קאָלאָניסטען אלס לאַנדווירטשאַפטליכע באַזע אין הינטער-לאַנד פאַר די יודישע שטעט.

ס'איז געוויס אלעמענס ווונטש, אַז אויך ראַדאָם זאָל נישט בלייבען הינטערשטעליק.

דער גליל רופט — ער וויל אויסגע-לייזט ווערען. מ. ווי.

# איז געקומען א חזנ'דל דאַווענען א שבת.

טומלט עס זיך ביי אונז אין ראַדאָם. א קליינינקייט א חזנים קאָנקורס?

שוין עטליכע וואָכען סיבערט דאָס מוזיקאַליש-מנגנ'ישע וועלטעל ביי אונז אין שטאָט ארום די חזנים פּרובען און מען האַלט זיך אין איין פּלפּול'ען און דיסקוטירען, וועגען און מעסטען, קלאָ-פען אין די קאָמערטאָנען ארום יעדען קאַנדידאַט, וועלכער קומט דאַווענען אויף פּרובען!

ווייל וואָס מען זאָל נישט מוציא שם רע זיין אויף ראַדאָמער יודען, אָבער אויף א גוט שטאַטער, צי א גוטער זינגער, אַדער חזן, וועלען זיי אין קאָמפּאַקטע מאַסען קומען. גענוג צו דערמאָנען די חזנים באַרענשטיין, סיראָטא און קוסע-וויצקי, וועלכער האָט שוין עטליכע מאָל באַזוכט אונזערע שטאָט, אויסדריקענדיג זיך מיט דער גרעסטער אנערקענונג וועגן ראַדאָם אלס מוזיקאַלישע שטאָט. אויך אין דער ראַדאָמער שוהל כשהשנים כתיקנן ווען ס'האָט געקלאַפט אלץ צום טאַקט, דער חזן אין דער שטוב, ביי א גוט צוזאַמענגעשטעלטן כאָר, זענען ווי די שטענדיגע מתפללים אויך גע-קומען יודען, מנגנים, אליין גוטע בעל-תפילות פון די שטיבלעך און סתם מע-לאָמאַנען, זיך אויסגעשטעלט מיט איין אויער אין שוהל און מיט'ן אנדערען אין פּאַליש, זיך פאַרטיפט אין עולם הנגינה, און טאָמער איז די סאָנאַציע געווען א פאַלשע, האָט מען באַלד געקענט אראָפּ-ליינען די גרימאַסעס אויפ'ן פּנים.

איצט אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן פער-עפענטליכטען קאָנקורס האָבען צוריק אויפגעלעבט אָט די אלע פיינשמעקער און ס'רודערט זיך און ס'טומלט זיך א וועלט!

פון די איצטיגע חזנים-קאַנדידאַטען, וועלכע האָבען שוין געדאַוונט אויף פּרובען האָט זיך מעהר ארויסגערוקט ה' גורניצקי גפוו. חזן אין לובלינער מהרש"ל-שוהל און לעצטענס חזן אין דער גרויסער שוהל אין קעלץ, וועלכער האָט געדאַוונט דעם לעצטען שבת אין שוהל.

חזן גורניצקי פאַרמאַגט ווירקליך א וואָרימען טאָן און מיט זיינע תפלות ווי, אב הרחמים, ובנחה יאמר, קדושה האָט ער ארויסגערופען די אלגעמיינע אנער-קענונג פון גאַנצען עולם, הגם אלס באַ-ריטאָן איז ה' גורניצקי באַגרענעצט ביים לאַווירען מיט די טענער.

ווי ס'זאָל נישט זיין איז די שוהל פול געפּאַקט און פאַרשטיימט זיך, אַז די גבאים נוצען עס אויס ביים איינפיילען די עליות, פון וועלכע ס'פליסען איין שענע נדרים.

צום סוף ווענדען מיר זיך צו די אי-ניציאַטאָרען פון חזנים קאָנקורס דאָס ביים בעריקזיכטיגען די אָפּערטען פון די ווייטערדיגע קאַנדידאַטען, זאָל מען קוואַ-ליפיצירען נאָר אזעלכע, וואָס האָבען דורכגעמאַכט די געהעריגע בילדונג ווי: קענען גוט נאָטען לעזען, פירוש-המלות ווי בכלל מיט א געוויסען מוזיקאַלישען סטאַזש, און נישט פון די, וואָס זייער גאַנץ חזנישע „לייסטונג" האָבען זיי גע'ירש'ענט פון די גראַמאָפאָן-פּליטען.

משה רינגערמאַכער.

*Nowo - otwarta Pracownia Okryć Damskich, Kostiumów i Futer*

# Artura Anklewicza

Radom, ul. Moniuszki 22 m. 7

**POLECA NAJNOWSZE MODELE NA BIEŻĄCY SEZON.**

**Robota wykwintna** **Ceny przystępne**

---

אונזערע ליבע קוזינקעס חיה און דבורה מיט זייערע מענער

צו דער פערלאבונג פון זייערע קינדער

## עסטעליא פשיטיצקא

## מיט לייבטשע ראטשימארע

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען גליק.

**שרה און שמואל צימעראַנט.**

---

די בעוויסטע ערשטקלאסיגע פירמע

## מ. רובינשטיין

### זשעראמסקי 30

מאכט בעקאנט דאס ג. יודישע פובליקום, אז זיין שניידער-ווארשטאט איז בערייכערט געווארען מיט די בעסטע פאכמענישע כוחות פון ווארשא און עס ווערט אויסגעפערטיגט לויט דער לעצטער מאָדע און די גאנצע ארבייט ווערט אויפגעפיהרט אין זיין ווארשטאט.

די פרייזען און בעדינגונגען זענען אנט-שפרעכענד און צוגענגליך פאר'ן קליענט

---

## א הארציגען-דאנק

דריקען מיר אויס, איידער מיר פארן ארויף אויף דער שיף, דער זעהר געשעצטער פאמיליע **ענריקע און זאפיע סילבערט** אין ארגענטינא, פאר זייער האָך-איידעלען און גרויסמוטיגען טהאט, וואס זיי האבען בעוויזען, כדי מיר זאלען קענען עמיגרירען אין דערמאנטען לאנד.

גאט זאל זיי בעצאהלען דעם שכר. **וועלוועל און בערטא אלטמאן.**

---

# PAMIĘTAJ i ROZWAŻ

**że**

# Komunalna Kasa Oszczędności

## w Radomiu

**ZAPEWNIA WKŁADCOM:**

1) **Stuprocentowe bezpieczeństwo wkładów,** gwarantowane: a) kapitałami własnymi, b) poważnymi aktywami (papiery wartościowe, hipoteki i weksle majątkowe odpowiedzialnych dłużników i ich poręczycieli), c) całym majątkiem i wszelkimi dochodami założycielskiego Związku Samorządu Terytorialnego, będącego poręczycielem K. K. O.
2) **Terminowy zwrot wkładów,** gwarantowany: a) wysokim pogotowiem kasowem, b) bardzo wysokimi rezerwami kredytowymi, c) specjalnym Funduszem Gwarancyjnym K. K. O.
3) Ustawowo zapewnioną **tajemnicę wkładów.**
4) Wysokie odsetki.
5) Oprocentowanie liczone za cały czas, od następnego dnia po wpłacie do dnia wypłaty wkładu.
6) Dwukrotne w ciągu roku dopisywanie procentów do kapitału.
7) Możność lokaty uciułanej kwoty w złotych w złocie.
8) **Prawo składania książeczek oszczędnościowych K. K. O.** w urzędach i przedsiębiorstwach **na kaucje i wadia** na równi z gotówką.
9) Prawne **zwolnienie od egzekucji wkładu** na książeczce do sumy 2,500. — zł.
10) Swobodny wybór książeczek: a) imiennych, b) na okaziciela, c) za hasłem.
11) Zwolnienie odsetek od wkładów od podatku od kapitału i rent.
12) **Pierwszeństwo w otrzymaniu pożyczki** na dogodnych warunkach.
13) Ochronę kapitału przed pożarem, kradzieżą i t. p.
14) Niezależność osobistą i podstawę dobrobytu.
15) **Rozwój gospodarczy miasta Radomia i powiatu Radomskiego.**

---

Niniejszym podaję do łaskawej wiadomości, iż

# BIURO PISANIA PODAŃ

*do władz administracyjnych i Sądowych*

## A. RAPPOPORT w Radomiu

przeniesione zostało do lokalu przy ul. **Żeromskiego 23**

**(wejście z sieni na parterze)**

Biuro czynne bez przerwy od god: 9-tej do 20-tej

(—) *A. RAPPOPORT*

---

# Z DZWONKIEM

## IDEAL JAWA — DOBRA KAWA

---

# בעקאנטמאכונג

די פערוואלטונג פון סוחרים פעראיין אין ראדאם, זשעראמסקי 17 מאכט דערמיט בעקאנט, אז זונטאג, דעם 31/10 ד. י. אום 6 אזייגער אווענד אין ערשטען טערמין און 7 אזייגער אווענד אין צווייטען טערמין (אונהאבענגיג פון דער צאהל מיטגלידער) קומט פאר אין אייגענעם לאקאל זשעראמסקי 17 די

## יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון די מיטגלידער פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם מיט פאלגענדן טאג-ארדנונג:

1) ערעפנונג
2) וועהלען א פארזיצענדען
3) פארלעזען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער אלגעמיינער פערזאמלונג
4) פארלעזען דעם פראטאקאל פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע
5) בעריכט פון דער פערוואלטונג
6) בעריכט פון ראדצע ה' פרענקעל פון דער טעטיגקייט פון דער האנדעלס-קאמער אין קאסנאוויעץ.
7) בעשטעטיגען דעם בודזשעט פארן יאהר 1937/38
8) וואהלען פון 12 מיטגלידער אין ראט און 4 פערטרעטער
9) וואהלען פון 9 „ אין פערוואלטונג און 3 פערטרעטער
10) וואלען פון 3 „ אין רעוויזיאנס קאמיסיע און 2 פערטרעטער
11) פרייע פארשלאגען און דיסקוסיעס

די פערוואלטונג

**פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם.**

---

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół to

## kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach

## w Radomskim Towarzystwie Elektrycznem

Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

---

## Kino ADRIA

שבת דעם 16 2 און 3 אזן

זונטאג דעם 17 12 און 2 אז.

פרידהמערגען - פילמען

## BOLEK i LOLEK

אין די הויפט ראלען

**אדאלף דימשא**

## Kino ADRIA

**ביז זאנטאג, דעם 17 פאזשדזש. איינש.**

1. Wesoła komedia muzyczna p. t.

# DZIEWCZĘ z PARYŻA

**w rol. gł** Lili Pons i Gena Raymond

2. Największa sensacja XX wieku

# ZAGINIONE MIASTO

w roli głównej **WILLIAM BOYD**

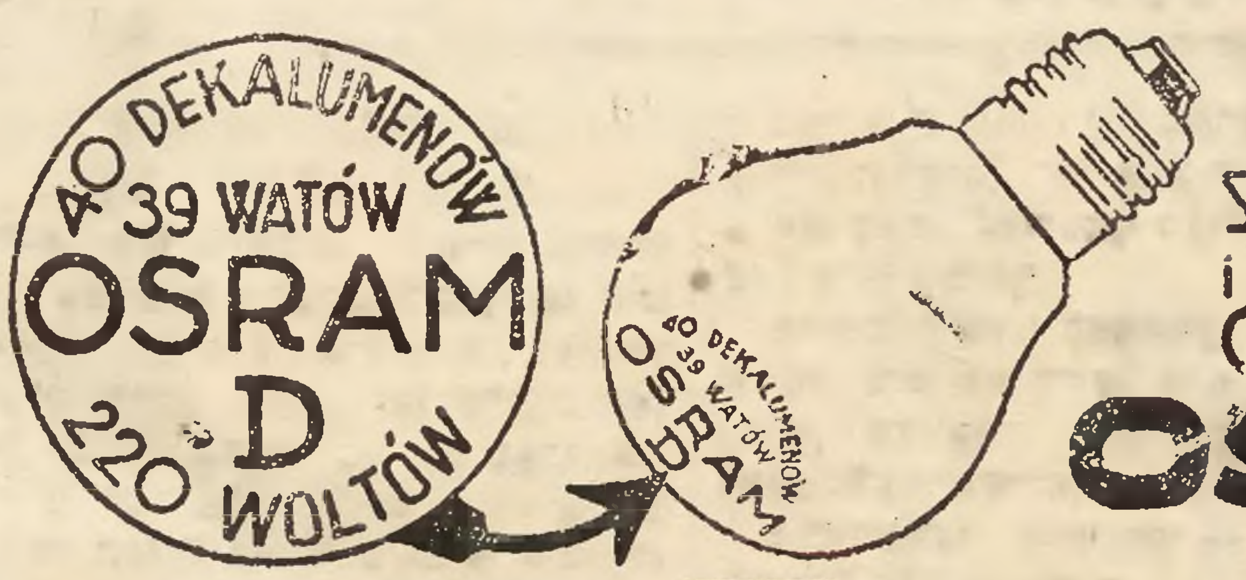


Uwaga! Uwaga!

STEMPEL NA BALONIKU GWARANTUJE WYDAJNOŚĆ ŚWIETLNĄ I ZUŻYCIE PRĄDU. ŻĄDAJCIE ZAWSZE WEWNĄTRZ MATOWANYCH OSRAMÓWEK-D, A UZYSKACIE TANIE OŚWIETLENIE.

OSRAMÓWKI-D ZNAKOWANE W DEKALUMENACH GWARANTUJĄ MAŁE ZUŻYCIE PRĄDU.

WYRÓB POLSKI.

Daj oczom dobre światło


# דאס לעבען אין קעלץ.

# דער משפט איבער די מערדער פון דער יודישע פאמיליע שמולעוויטש.

## טויט-אורטייל פאר'ן הויפט-מערדער — די אנדערע צווי צו 15 און 10 יאהר תפיסה.

דעם לעצטען מאנטאג איז פארן קעלצער קרייז געריכט צום צווייטען מאהל אויפגעוויקעלט געווארען די שוידערליכע טראגעדיע פון דאָרף סטאָוויע וואו עס זיינען מיט א יאהר צוריק אויסגעשאכטען געוואָרען 2 יודען און 3 פרויען.

אין דארף סטאווי האבען געוואוינט 2 יודישע פאמיליעס: יאנקעל ראזענהאלץ מיט זיין פאמיליע און זיין שוואגער משה שמולעוויטש. שמולעוויטש האט געהאט אין דארף א שפייז-געשעפט און פון דעם דערנעהרט א פרוי, אן אלטע מוטער און א זוהן, ווי אויך איז ביי איהם געשטאנען א מלמד משה קעניגשטיין. דריי טעג פאר'ן שוידערליכען מארד איז צו איהם געקומען צו גאסט זיין שוועגערין מירל קויפמאן, וועלכע האט געזאלט דארט פערבלייבען א וואך צייט.

### די גרויזאמע רציחה

פונקט אזוי ווי יעדען אווענד האט אויך די פאמיליע שמולעוויטש נאכ'ן אווענד-ברויט דאנערשטאג דעם 15-טען אקטאבער פ. י. זיך געלייגט שלאפען און נישט פאראויסגעזעהען קיין שום אומגליק. ארום 12 אזייגער ביינאכט האבען זיך אריינבעקומען דורכ'ן בוידעם אין שמולעוויטשס שטוב צוויי מאן, וועלכע האבען געעפענט די טהיר פון געוועלבעל און אריינגעלאזט די איבריגע. די מערדער האבען אנגעהויבען צו נישטערן אין געוועלבעל. דערווייל איז אויפגעקומען שמולעוויטש, זיי האבען זיך געווארפען אויף איהם און דערשאסען. פון אלארם זענען אויפגעקומען די איבריגע פאמיליע מיטגלידער ווי אויך דער מלמד קעניגשטיין. די באנדיטען זענען זיי בעפאלען, מערדערליך צעשלאגען און דערנאך זיי אויסגעשאסען. געבליבען לעבען איז צום גליק נאר דער 12-יעהריגער יאנקעל שמולעוויטש, ווייל ווען די מערדער האבען געוואלט שיסען צו איהם האט זיך דער רעוואלווער פערהאקט. די באנדיטען האבען איינגעפאקט אין זאק עטליכע פעקלעך מאכארקע, א פאר שטיקלעך זייף, 6 זלאטעס און זענען אנטלאפען, איבערלאזענדיג פינף יודישע מתים.

### דער ערשטער פראצעס

5 פארטאגס איז ערשט בעקאנט געווארן די שוידערליכע טראגעדיע, וואס איז געשעהן אין דארף. באלד איז אראבגעקומען א גרעסערע פאליציי - אבטיילונג פון יענדזיעיו וועלכע האבען אדורכגעפיהרט א ענערגישע אויספארשונג און ארעסטירט 3 פערזאהן. און דער ערשטער פראצעס געגען די 3 פויערען איז טאקע פארגעקומען אין קעלצער קרייז-געריכט דעם 21-אפריל ה. י. אלס איינציגער עדות אין פראצעס איז ארויסגעטרעטען דער 12-יעהריגער יתום יאנקעל שמולעוויטש, וועלכער האט אנגעוויזען אויף די דריי פויערים: יוזעף זשעפעצקי, אנטאני כמיעל און יאן פיעטראש אלס די מערדער.

דאס געריכט אבער האט ארויסגעטראגן פאר אלע דריי בעשולדיגטע א בעפרייאונג'ס אורטייל, ווייל ס'איז מאטיווירט געווארען, אז דאס געריכט קען זיך נישט שטיצען אויף דעם עדות זאגען פון דעם מינדעריעהריגן יתום וועלכער האט עטליכע מאל געענדערט זיינע ערקלערונגען.

### ווי אזוי זענען ענטדעקט געווארן די ריכטיגע מערדער?

דעם 29 אפריל ה. י. זענען צוויי דארפישע יונגעלייט געפאהרען אויף א לודקע איבערן טייך נידא, וועלכע האבען פלוצלינג געזעהען ארויסשטייגען צוויי פיס. זיי זענען נענטער צו צום ארט און דערזעהען א טויטען מענש, זיי האבען איהם ארויסגעצויגען פון וואסער און בעמערקט א גרויסען שטיין, וועלכער איז געווען צוגעשפעט מיט א לעדערנעם פאס צום האלז. די פאליציי האט אונטערגענומען א ענערגישע אויספארשונג און ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער טויטער איז ראמאן כמיעלאווסקי: די סעקציע, וואס איז אדורכגעפיהרט געווארען איבערן קערפער האט פעסטגעשטעלט, אז ער איז פריהער דערשאסען געווארען און די קוילען, וואס זענען ארויסגענומען געווארען פון זיין קערפער זענען געווען פון זעלבען קאליבער, מיט וועלכען מען האט דערשאסען די 5 יודען פון סטאווי.

צוליב דעם פאל איז פאליציי געקומען אויף די שפורען פון די ריכטיגע מערדער, ווייל דער זעלבער כמיעלאווסקי איז אין צוזאמענהאנג מיט'ן מארד איבער די פינף יודען פון סטאווי געזוכט געווארען. זיינע קרובים האבען דאן געזאגט, אז ער איז געפאהרען קיין בעלגיע נאך ארבייט. אין קלאר געווארן, אז כמיעלעווסקי איז געווען א מיטהעלפער צום מארד אין סטאווי, נאר אזוי ווי זיינע שותפים האבען מודה געהאט, אז ער זאל זיי נישט אויסגעבען האבען זיי אים אבגערוימט. פאליציי האט טאקע באלד ארעסטירט זיין שוואגער טאדעאוש קאשינסקי און דערנאך עדוואַרד, מיעטשיסלאוו און שפעטער וולאדיסלאוו קאשינסקי און סטאניסלאוו טשיכאן. די אלע ארעסטירטע האבען באלד ביי די אויספארשונג זיך מודה-געווען און אלץ גענוי איבערגעגעבען. זיי זענען איבערגעפיהרט געווארן אין דער קעלצער תפיסה.

### די ריכטיגע מערדער פארן געריכט

מאנטאג דעם 11-טען ה. ח. 10 פריה האט זיך אנגעהויבען דער פראצעס איבער די רוצחים פון סטאווי. דער פראצעס האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג.

נאכ'ן איבערליינען דעם בעשולדיגונג אקט ווערען אויסגעהערט די מערדער.

דער ערשטער טאדעאוש קאשינסקי איז זיך מודה אין אנטייל נעמען אין מארד. ער זאגט, אז זיי האבען נישט געהאט בדעה עמיצען צו הרג'נען נאר צו גנב'נען געלד און סחורה ביים יוד, וועלכער האט א סאך סחורה.

אויף דער פראגע פון פארזיצער: וויפיל געלד האט איהר גענומען? ערקלערט ער, אז מיעטשיסלאוו קאשינסקי האט צוגענומען זעקס זלאטעס און יעדער איינער האט בעקומען איין זלאטע. אויך ערקלערט ער, אז ער האט גארנישט געוואוסט, אז עמיצער האט א רעוואלווער, ערשט שפעטער איז ער געוואויר געווארען, אז מיעטשיסלאוו קאשינסקי האט מיטגענומען א רעוואלווער און געשאסען; איך האב נאר געגעבען איין שלאג צום מלמד קעניגשטיין, ווען ער איז שוין געווען טויט.

דער צווייטער מיעטשיסלאוו קאשינסקי שטעלט זיך אויף און זאגט: ס'איז א ליגענד, וואס טאדעאוש זאגט. קיין איין ווארט זיינס איז נישט וואהר, ער האט געהאט דעם רעוואלווער, טאדעאוש האט דער ערשטער געשאסען צו שמולעוויטש און דערנאך האט טשיכאן געשאסען צו קעניגשטיין דריי מאהל, און אויך כמיעלעווסקי האט געשאסען, די זעקס זלאטעס האט גענומען טאדעאוש און מיר געגעבען איין זלאטע. נאכ'ן מארד האט מיר טאדעאוש געגעבען דעם רעוואלווער. איך האב איהם פערקויפט צו א געוויסען גאלדבערג פאר 30 זל. דאן דערצעהלט מיעטשיסלאוו קאשינסקי, אז טאדעאוש האט געזאגט: כמיעלעווסקי געפעהלט מיר נישט. מען דארף איהם אויסקרוימען"... דער עדות וויל נאך עפעס רעדען אבער ער פאלט אין חלשות (דער ריכטער פערארדענט א פויזע.)

עדוואַרד קאשינסקי איז זיך צום גנב'ענען מודה, אבער נישט צום שיסען געשאסען, זאגט ער, האבען מיעטשיסלאוו, טאדעאוש און וולאדיסלאוו קאשינסקי. צו איהם, זאגט ער, האט כמיעלעווסקי אריינגעבראכט א זאק מיט פעקלעך מאכארקע און עטליכע שטיקלעך זייף און ער איז געשטאנען אונטערן פענסטער פון שמולעוויטש און געהיטען. דער בעשולדיגטער דרעהט מיט די צונג און ענדערט זיינע ערקלערונגען ווי ער האט אנגעגעבען אין געריכט אין יענדזיעיוו.

דער פירטער בעשולדיגטער וולאדיסלאוו קאשינסקי איז זיך נישט מודה צו גארנישט: איך האב נישט געוואלט געהן — זאגט ער מיט א וויינענדיגען טאן — נאר טאדעאוש האט מיך געצוואונגען און ער האט מיך געדראהט אויב איך וועל דערנאך אויסזאגען וועט ער זיך אין מיר נוקם זיין. צוליב דעם בין איך מיט זיי געגאנגען א שטיקעל וועג און ווען איך האב נאר דערהערט שאסען בין איך צוריק א היים. נאר נאכ'ן מארד צומארגענס האט מיר ערשט מיעטשיסלאוו געזאגט, אז זיי האבען אויסגעהרג'עט 5 „זשידעס".

דער לעצטער בעשולדיגטער סטאניסלאוו טשיכאן דערצעהלט, אז ביי איהם אין שטוב האבען זיי זיך אדורכגעשמועסט דורך וועגען זיי זאלען אריין צו מאכען'ן אז וולאדיסלאוו קאשינסקי האט איהם אנגערעדט, אז אויב מען וועט זיי ענטדעקען זאל ער נעמען אויף זיך, אז ער האט דערשאסען די אלטע באבקע און פאר דעם וועט ער באקומען 300 זל. און אזוי טאקע זאגט ער — האב איך ערקלערט אין געריכט אין יענדזיעוו ביי דער אויספארשונג און צוליב דעם וואס איך האב נישט מעהר בעקומען ווי 13 זל. א קאנטע, ציה איך צוריק מיין ערשטע ערקלערונג, אז איך האב דערהרג'עט די אלטע באבקע. נאר דער'הרג'עט האט ריכטיג וולאדיסלאוו קאשינסקי.

אויף דער פראגע פון אדוואקאט אדוואקאט פענטשינסקי, צי ס'האט זיך איהם בעסער געלוינט צו נעהמען 300 זל. כדי דערנאך דארפן זיצען פאר דערהרג'נען א באבקע, ערקלערט דער בעשולדיגטער, אז ער ווייסט פאר דערהרג'נען א יודישע באבקע קומט נישט מעהר ווי צוויי יאהר. דער בעשולדיגטער דרעהט אויך מיט די צונג, זאגט אנדערש ווי ער האט ערקלערט אין געריכט אין יענדזיעוו און פערשיט זיך מיט זיינע חברים. נאך די ערקלערונגען פון די בעשולדיגטע ווערען די פארמיטאג-פערהאנדלונגען געשלאסען.

### עדות - פערהער.

נאכמיטאג 5 אזייגער הויבט זיך אן דער עדות-פערהער. דער ערשטער ווערט פערהערט דער פשאדאחניק פון דער געהיים-פאליציי אין יענדזיעוו, וועלכער שילדערט גענוי ווי אזוי די מערדער זענען ענטדעקט געווארען און ער גיט צו, אז דער ציעל פון די מערדער און ספעציעל פון טאדעאוש קאשינסקי איז געווען אויסצושעכטען די פאמיליע שמולעוויטש כדי צו קענען צו-נעמען ביי זיי ס'געלד מיט די סחורה און זיך עפענען א שפייז געוועלבעל. און דער טרוים פון מערדער איז פערווירקליכט געווארען. טאדעאוש קאשינסקי האט טאקע זעקס וואכען נאכן מארד זיך געעפענט א שפייז-געוועלבעל אין זעלבען געוועלב וואו ער האט ערמארדעט משה שמולעוויטש.

א צווייטער עדות ערקלערט, אז טאדעאוש קאשינסקי האט עטליכע טעג פאר'ן מארד זיך געלערענט מיט א רעוואלווער שיסען הינטער.

עדות גאיעווסקי ערקלערט, אז 5 טעג פאר'ן מארד איז צו איהם געקומען טאדעאוש קאשינסקי און איהם פארגעלעגט קום, דער זשיד שמולעוויטש האט א סאך געלד. מיר וועלען זיי אויסשעכטען און צונעמען דאס געלד" אבער איך האב מיך פון דעם אבגעזאגט:

דא קומט דער ענדעקישער אדוואקאט אין די פארדערגרונד, וועלכער וויל דעם מערדער מאכען פאר א „נאציאנאלען העלד" און „ציהט" דווקא, אז דער עדות זאל ערקלערען, אז טאדעאוש האט איהם אנגערעדט צום מארד צוליב „בויקאט".

אבער דער עדות לאזט זיך נישט פערדרעהען אין קיין פאליטישע מעשׂיות נאר ערקלערט: „נישט צוליב „בויקאט" נאר צוליב רויב און מארד"...

(סוף זייט 10)

# דאנקזאגונג.

אין נאמען פון קעלצער קאמיטעט פאר די נשרפים דריק איך אויס דעם הערצליכען דאנק דעם היל פס - פעראיין פון קעלצער לאנדסלייט אין טאראנטא פאר די 500 דאלאר, וואס זיי האבען געשיקט פאר די נשרפים און עס פרעהט אונז זעהר, וואס אונזערע ברידער פון מרחקים פארגעסען נישט אין זייערע ברידער, ווען זיי זענען אין א שלעכטע צייט, פארוואס מיר דריקען אייך אויס נאך א מאהל דעם הערצליכסטען דאנק און פיעל גוטס!

פרעזעס (—) אברהם אבלי הכהן ראפופורט
אבר"ק קילץ

# וואורנונג.

מיר ווארנען די ה"ה: ויסמע ויסמאנאוויטש, איטשע שמולעוויטש (קארעספאנדענט פון דער „פאלקס צייטונג"), משה טרייטעל (אלע פארשטעהער פון בונד) זיי זאלען אויפהערען צו טעראריזירען אונזער סטארשע נחום גראנאטמאן. דער טעראר דויערט שוין פון פרייטאג דעם 8 טען ה. ח. ביז'ן היינטיגען טאג. מיר בעמערקען, אז פאר די קאנסעקווענצען פון די געשאפענע לאגע אין צוזאמענהאנג מיט אנווענדען טעראר געגען אונזער סטארשע נעמט דער צעך פון זיך ארפ די פעראנטווארטליכקייט.

פערוואלטונג פון קאמאשענמאכער-צעך אין קעלץ.

# עפענטליכע ערקלערונג.

דער סכסוך, וואס איז געווען צווישען בנימין קארנגאלד מיט משה רענקאשינסקי פון קעלץ איז געווארען ביי מיר ערלעדיגט אויף א פרידליכען אופן נעגענזייטיג. איינער צום צווייטען האט נישט קיין שום פרעטענסיעס צו זיך.

ח. פעדערמאן קעלץ
גייס-חעלם 53

10/X 37 r.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן בלינאנישען ווארפעל פון די ה"ה: משה טרייטעל (מיטגליד פון „בונד") און ישראל ואינער, אונטערגעפיהרט דורכ'ן פארזיצער פון דער יודישער קהלה ה' אברהם מאנעסא אויף אונזער סטארשע ה' נחום גראנאטמאן, וועלכער איז פארגעקומען פרייטאג דעם 8-טען אינערפריה, דריקען מיר אויס אונזער גרעסטען עפריטערען.

פערוואלטונג פון קאמאשענמאכער-צעך אין קעלץ.

### פראקוראר פאדערט: „קעפ פאר קעפ"!..

צוסארגענס דינסטאג 9 פריה הויבען זיך די געריכטס פערהאנדלונגען אן מיט א שארפע רעדע פון פראקוראר לעהמאן וועלכער ווייזט אויף, אז אלע 5 מאן זענען געווען בעטייליגט אין מארד און פאדערט פאר אלע טויטס - שטראף. 5 מערדער האבען דער'הרג'עט 5 אומשולדיגע מענשען קימט זיי דאס זעלבע נאכצוהעהן. בעת די שארפע רעדע פון פראקוראר לאזען אלע בעשולדיגטע אראפ די קעפ און חיינען.

נאך א 4 שעה'דיגע בעראטונג הערט ארויסגעטראגען דער פסק-דין:

טאדעאוש קאשינסקי ווערט פער'משפט צו טויט-שטראף.

מיעטשיסלאוו קאשינסקי — אייביגע תפיסה מיט פערלירען אויף אייביג די רעכט; עדווארד קאשינסקי 10 יאהר; סטאניסלאוו טשיכאן — 15 יאהר.

וולאדיסלאוו קאשינסקי — פריי צוליב מאנגעל אין בעווייזען.

די פער'משפטע זענען געשלאסען אין קייטען אבגעפיהרט געווארען צוריק אין תפיסה.

# צוגרייטונגען צום בעזוך פון מארשאל רידז - שמיגלי אין קעלץ.

ווי ס'איז שוין געווען געמאלדען אין אונזער-צייטונג בעקומט דער ארטילעריע פולק פון דער היגער שטאדט א פאהן. אין צוזאמענהאנג מיט'ן איבערגעבען דעם פאהן קומט ספעציעל קיין קעלץ דער מארשאל רידז-שמיגלי וועלכער וועט גלייכצייטיג בעקומען דעם דיפלאם אלס עהרען בירגער פון קעלץ דער עהרען-קאמיטעט. וואס איז געשאפען ספעציעל וועגען אויפנעהמען דעם הויכען גאסט ביי אונז אין שטאדט מאכט שוין די נויטיגע צוגרייטונג. סיטעפרהאסט ווערען געמאכט די דעקאראציעס. גאנץ קעלץ ווערט אילומינירט און דעקארירט מיט דער נאציאנאלער פאהן.

פרייטאג ביינאכט קומט פאר א ספעציעלע פראבע-דעפילאדע.

שבת קומט מארשאל שמיגלי-רידז קיין קעלץ.

# א „ארט"-געזעלשאפט אין קעלץ.

די וואך האט געווילט אין קעלץ א דעלעגאט פון צ. ק. פון „ארט" אין ווארשא מיט'ן ציעל צו שאפען א אבטיילונג פון „ארט" אין קעלץ, אין צוזאמענהאנג מיט דעם. איז זונטאג 8 אוונד פארגעקומען א פערזאמלונג אין לאקאל פון האנכה. פארזיצער. וואו ה' קאסטאשינסקי האט רעפערירט וועגען די ציעלען און אויפגאבען פון „ארט". נאך דער פערזאמלונג האבען זיך דעקלארירט אנ'ערך 50 מיטגלידער.

# ארץ-ישראל-ארטיסטען אין קעלץ.

שבת דעם 16 טען ה. מ. 9 אוונד קומט פאר אין טעאטער פאלסקי א פארשטעלונג פון די א"י - ארטיסטען נעמי לוף און יוסף גאלאנד אין פראגראם: „ארץ ישראל זינגט, טאנצט און שפילט".

# אכטונג קעלץ!

פאסט-קאסטעל פון רעדאקציע אין קעלץ אין № 98 טעל. 22-61 פון 5 ביז 7 נאך מיטאג יעדען טאג אננאנסען צו רעד. פריזען ביי ל. גריצמאן קאזשע 3.

Tymczasowy Zarząd
GMINY WYZN. ŻYDOWSKIEJ
w Radomiu.

L. Dz. 908

# Obwieszczenie.

Zgodnie z § 35 Rozporządzenia M. W. R i O. P z dnia 9. IX. 1931 r. (Dz. U. R. P. № 89 poz. 698) podaje się do wiadomości, że dodatkowy budżet i lista składek Gminy za rok 1937 na pokryciewydatków SZPITALA STAROZAKONNYCH w Radomiu wyłożone zostały do publicznego wglądu dla członków Gminy w ciągu dni 8 t. j. **od 14 października do 22 października 1937 roku włącznie,** uwzględniając dzień sobotni, w kancelarji Gminy, Żeromskiego 9 od godz. 9–14-ej.

Tymczasowy Zarząd
*Gminy Wyzn. Żydowskiej*
w Radomiu

צייטווייליגע פערוואלטונג
פון דער יודישער קהלה
אין ראדאם

ל. דז. 908

# בעקאנטמאכונג.

אויפ'ן סמך פון פאראָרדנונג פון מיניסטער פאר רעליגיעזע ענינים און פאלק'ס-בילדונג ארט. 35 (דז. אוסט. נומ 89 פאז. 698 פון 9/IX 1931 י.) ווערט בעקאנט געמאכט, אז דער צוגאבס-בודושעט און די ליסטע פון קהלה-שטייער (עטאט) פאר'ן יאהר 1937 צו דעקען שפיטאל-אויסגאבען זענען ארויסגעלעגט צום דורכזעהען פאר די קהלה - מיטגלידער במשך 8 טעג ד. ח. פון 14 פאזדזיערניק ביז 22 פאזדזיערניק איינשליסליך, בעריקזיכטיגענד דעם טאג שבת, אין דער קהלה - קאנצעלאריע זשעראמסקי 9 פון 9 ביז 2 בייטאג

די צייטווייליגע
קהלה - פערוואלטונג
אין ראדאם

RADIOODBIORNIKI „KOSMOS" B. Senator, do nabycia w składzie konsygnacyjnym RADOM, ŻEROMSKIEGO 20 tel. 15 - 06

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. 1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אנדערע לענדער 30 סענט.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwarikowska 20